

**Zakboek voor genees- en heelmeesteren bij het gerechtelijk schouwen
van lijken / Uit het Hoogduitsch door C.M. Bugge van der Boge.**

Contributors

Roose, Theodor Georg August, 1771-1803.
Bugge van der Boge, Christ. Mart.

Publication/Creation

Haarlem : A. Loosjes, 1803.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/g5fb2tpe>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

44552/A

C xvi. e

18

IV. 142.

21/11

27.
ZAKBOEK

VOOR

GENEES- EN HEELMEESTEREN.

W A K B O E K

W A K B O E K

W A K B O E K

W A K B O E K

W A K B O E K

W A K B O E K

W A K B O E K

W A K B O E K

W A K B O E K

W A K B O E K

W A K B O E K

W A K B O E K

W A K B O E K

W A K B O E K

W A K B O E K

42600

ZAKBOEK

VOOR

GENEES- EN HEELMEESTEREN

BIJ HET GERECHTELIJK

SCHOUWEN

VAN

L I J K E N,

DOOR

DR. T. G. A. ROOSE,

HOOGLEERAAR TE BRUNSWIJK.

Uit het Hoogduitsch.

DOOR

C. M. BUGGE VAN DER BOGE,

Anatom. Chir. et Art. Obstetr. LECTOR Honor.

Stads Operateur, Chir. en Vroedmeester te

Haarlem, Lid van de Bat. Maatsch.

der Weetensch. te Haarlem; 't Pro-

vinciaal Genootschap der Wee-

tenschappen te Utrecht en van

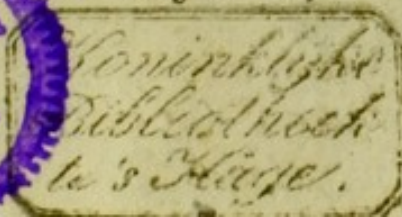
de Maatsch. ter Beyorde-

ring der Heelk. te

Amsterdam.

Te HAARLEM,

BIJ A. LOOSJES, Pz. 1803.

Z A K B O R K

GENESEE AND HELMUTSBERG

S C H O W E N

D R T G A L O O S E

THE NEW YORK COMMISSION

C M B U C C E A N D R O S E

THE NEW YORK COMMISSION

THE NEW YORK COMMISSION

THE NEW YORK COMMISSION

A A N
M I J N E W A A R D E
V R I E N D E N
E N
M E D E L E D E N :
D E L E D E N
V A N D E
D E P A R T E M E N T A A L E C O M M I S S I E
V A N
G E N E E S K U N D I G B E S T U U R
V A N H E T V O O R M A A L I G
D E P A R T E M E N T T E X E L
R E S I D E E R E N D E T E
H A A R L E M

* 3

W O R D T

WORDT DIT

ZAKBOEKJE

TEN DIENSTE DER MINKUNDIGEN EN TOT
NUT DER GERICHTLIJKE GENEES- EN
HEELKUNDE GESCHIKT

MET ALLEN EERBIED

EN

TEN TEKEN VAN HOOGACHTING

OPGEDRAGEN

DOOR

HUN VRIEND EN MEDELID:

DE VERTAALER.

VOOR-

VOORBERICHT

VAN DEN

VERTAALER.

Toen ik in den jaare 1802 door eene ongesteldheid aangetast, bed en stoel moest houden en alle ampts-bezigheden staaken, kreeg ik in handen de *eerste uitgaave*, van dit door mij vertaald TASCHEN-BUCH für

VIII V O O R B E R I C H T

Gerichtliche Artzen und Wund-Artzen,
entworfen von *Dr. Theod. Georg. August.*
Roofe, Prof. zu Braunschich: Een *man*,
die voor de *Genees- en Heelkunde*, voor-
al die der *Gerechtigke*, te vroeg ge-
storven is, zijnde *Hij* in den bloeijen-
den leeftijd van weinig meer dan dertig
jaaren, der menschheid en der konst ont-
rukt.

Toen wierd ik, door deszelfs leezing en
herleezing van het belangrijke van dit
werkje, ten vollen overreed: — Toen
bekroop mij de lust, om mijnen nu leedi-
gen tijd, aan deszelfs vertaaling te bestee-
den, vertrouwende daar door mijnen min-
taalkundige *Konstgenooten* zoo wel als der
konst zelve — den *Rechter* en mijnen
Medemenschen eenen wezentlijken dienst te
zullen doen. — Men kan het immers niet
ontveinzen en geen kundig en onbevoor-
oordeeld *Konst-genoot* zal mij hier in te-
genspreken — dat geene konst in ons

Vaderland meer verwaarloosd of met minder oplettendheid behandeld word, dan de *Konst om wonden te Schouwen*; deze Schouwing word door den *Rechter* veelmaalen toevertrouwd aan *Dorps-Heelmeesteren* welke geene *ontleedkundige* of *pathologische* kunde hebben, en welke zomtijds de allergewichtigste Schouwingen half ter loops afdoen, en een zeer onvoldoend bericht aan den *Rechter* afleveren. Kan deze Schouwing, vraag ik, echter ter handhaaving van Gezond Recht bestaan? — Hoe zal de *Rechter* zijn gewijsdens geeven? Hoe zal hij tusfchen den *man* en zijne *naasten* vonnisen? Hoe zal hij tusfchen *ongeluk* en *opzet*, tusfchen *geval* en *ongeval*, tusfchen *verzuim* en *waare moord* en in geval van ingenomen of ingegeven gif den *aart* van *zodanig gif* kennen; en hoe zal de *Rechter* na ingenoomen bericht van omftandigheden over het ingenomen gif kunnen oordeelen en onderscheid weeten te maaken en naar *Recht* vonnisen, in-

x V O O R B E R I C H T

dien Hij niet door de Genees- Heel- en Schei-kunde, door *der zaak kundige* voorgelicht in zijne oordeelvelling gesterkt word: De Vertaaler oordeelt, dat hij, voor den doorzichtige *Rechter*, voor de *Schouwdoenders*, welke hunnen *plicht* ter harten neemen en *getrouw* willen zijn, geen ondiensst aan de *Maatschappij*, aan de *Konst* en tot onderricht aan zijne *min-kundige Konstgenooten*, door deze Vertaaling beweezen heeft.

Dan waar toe zoude ik meerder woorden bezigen ten betooge van het hoogst-belangrijke dezer *Konst* en der gevolgen van dezelve; het minste nadenken moet elk mensch, die eenig gevoel heeft, en vooral elk *Rechter* en elk *Genees- en Heelkundige* hier van overtuigen.

In onze land-taale zijn weinige werken, welke hier aan voldoen, aan mij bekend, die deze stoffe volledig afhandelen,
men

men leeze in dit werkje het Hoofdstuk over de Giffen, waar vinden wij een zoo oordeelkundige en Scheikundige Verhandeling als deze? Deze taak schijnt voor onze Duitfche Konst-genooten, bijzonder bepaald te zijn; eenen *Metzger* en *Roofe* te noemen zal alleen genoeg zijn; en ik oordeel het niet noodig, alle dezelve optetellen; genoeg zal het mij zijn, indien ik voor den min-kundigen en voor den ontaal-kundigen Heelmeester door deze Vertaaling eenige dienst gedaan heb: In een kort bestek immers, brengt *Dr. Roofe* ons onder het oog, waar op een Gerechtlijk Schouwer in 't algemeen te letten heeft; Hij wijst ons overreedend aan dat *niets*, zelfs de *minste kleinigheden*, hoe *gering* en *onbeduidend* zij ook schijnen mogen, veronachtzaamd mogen worden, maar dat wij onzen aandacht op alles moeten vestigen.

Op elke bladzijde geeft Hij aanleiding tot nadenken en doet de noodzaaklijkheid eener

eener niets ontglippende oplettenheid gevoelen: „ Men leeze flegts het geen hij „ fchrijft van de inpropping van lappen — „ vlas of andere ftoffen in de keel der eerst- „ geboornen; van de kleine wonden onder „ de flaphangende borsten der vrouwen” en andere bijzonderheden van dien aart, om hier van ten vollen overreed te zijn.

Ziet daar de, in mijn oog allezins voldoende, reden, waarom ik de Vertaaling van dit werkje op mij nam, ten einde daar door, hetzelve meer bekend en algemeen te maaken. — Alleen moet ik nog rekenfchap geeven, waarom deze Vertaaling niet eerder het licht gezien heeft. Toen ik dezelve bijna ten einde gebracht had, werd mij door een mijner Konstvrienden bericht, dat een *tweede vermeerderde druk* van dit werkje was uitgekoomen. Wenschende hetzelve, zoo volkomen mij mooglijk was, aan mijne Konst- en Land-genooten aan te bieden, verzocht ik fchriftelijk Prof. ROOSE om

om mij deze tweede vermeerderde uitgaa-
ve, indien dezelve bestond, toe te zenden,
aan welk verzoek zijn Ed. ook gewillig en
minzaam voldeed.

Intusfchen werd in deze *tweede* uitgaa-
ve zulk een menigte van belangrijke bijvoeg-
zelen gevonden, dat daar door mijne tot
dus verre gevorderde Vertaaling bijkans
nutteloos was geworden en ik alles van
vooren af herzien en meestal verwerken
moest: Hoe zeer ik mij nu wel, uit hoof-
de van de belangrijkheid des onderwerps,
deze moeite gewillig getroostte, kon ik nu
echter, door mijne ampts-bezigheden, daar
mede niet zoo vorderen, als ik wel wensch-
te, het welk dus de uitgaafe mijner Ver-
taaling natuurlijk vertraagen moest.

Wat de Vertaaling zelve betreft, heb ik
mij zoo na doenlijk aan het oorspronkelijke
gehouden en hetzelve zoo veel de aart der
taal toeliet letterlijk gevolgd. Enkele
woor-

XIV V O O R B E R I C H T.

woorden heb ik duidelijkheids halve moeten omschrijven. In hoe verre ik in het een en het ander geslaagd ben, laat ik den kundigen Leezer beslissen. De Voorreden van den Schrijver heb ik om dit Zakboekjen niet nodeloos te doen uitdijen, wijl zij niets bijzonders behelsden, onvertaald gelaten. Ontvang, Leezer! deze Vertaaling met die deelneeming, waar mede ik dezelve aangevangen en voltooid heb, verschoon gunstig, om de belangrijkheid des onderwerps, de taal of drukfouten die er mogten zijn ingesloopen. Indien ik door mijne Vertaaling hier of daar eenig nut mag stigten, zal ik mijne moeite dubbel beloond achten.

I N H O U D.

- I. ALGEMEENE REGELN, DIE MEN
BIJ HET GERECHTLIJK SCHOUWEN
VAN LIJKEN HEEFT IN ACHT TE
NEMEN. Bl. 1
- II. REGELN, WELKE BIJ EEN NADER
ONDERZOEK VAN HET HOOFD MOE-
TEN IN ACHT GENOMEN WORDEN. 21
- III. REGELN, WELKE MEN BIJ HET
ONDERZOEK VAN DE HOLLIGHEID DES
RUGGEGRAATS HEEFT IN ACHT TE
NEMEN. 29
- IV. REGELN, WELKE MEN BIJ HET
ONDERZOEK VAN DEN HALS EN DER
MONDS-HOLTE MOET VOLGEN. . 31
- V. REGELN, WELKEN MEN BIJ HET
ONDERZOEK DER BORST MOET IN
ACHT NEMEN. 36

I N H O U D.

- VI. REGELEN, WELKE MEN MOET IN
ACHT NEMEN BIJ HET ONDERZOE-
KEN VAN HET ONDERLIJF. Bl. 43
- VII. REGELEN, WELKE MEN BIJ HET
ONDERZOEK VAN VERSTIKTE PER-
SOONEN BIJZONDERLIJK MOET IN
ACHT NEMEN. 65
- VIII. REGELEN, WELKE MEN BIJ HET
OPENEN VAN DOOR GIF OMGEKO-
MEN PERSOONEN BIJZONDERLIJK
MOETEN IN ACHTGENOMEN WOR-
DEN. 73
- IX. REGELEN, WELKE BIJ HET ON-
DERZOEKEN VAN DOODGEVONDEN
PAS GEBOOREN KINDEREN MOE-
TEN IN ACHT GENOMEN WORDEN. 101

ZAKBOEK

VOOR

GENEES- EN HEELMEESTEREN

Bij het Gerechtlijk Schouwen van Lijken.

I.

ALGEMEENE REGELN, DIE MEN BIJ HET
GERECHTLIJK SCHOUWEN VAN LIJKEN
HEEFT IN ACHT TE NEMEN.

I. **E**lke gerechtlijke schouw van lijken word
gedaan door eenen BEËEDIGDEN GENEES- en
HEELMEESTER, (op eenen op bevel van den
Rechter, daartoe bepaalden tijd,) en in tegen-
woordigheid van een of meer Leden der Recht-
bank. (a)

2.

(a) In de meeste plaatsen van ons Vaderland ge-
schied zulks in tegenwoordigheid van den Hoofd-
schout, twee Scheepenen en een Secretaris, door
wien alsdan het geheel Collegie van Justitie verte-
gen-

2. De GENEESHEER is gehouden onderzoek te doen naar den naam, ouderdom, het beroep en levensgedrag van den gestorvenen, als mede (indien dit door plaatselijke wetten niet verboden is, welk verbod egter, in sommige gevallen, nadeelige gevolgen kan hebben) naar het geen van den AART DER KWETSING EN DES DOODS kennelijk is geworden; naar den tijd, waarop, en het werktuig, waarmede de kwetsuur is toegebracht (welk werktuig, indien het mogelijk is, ook onderzocht en zelfs overgelegd moet worden); naar den stand, waarin de gekwetste zich bij het ontfangen der kwetsuur bevond; naar de genees- of heilkundige hulp, die hem is toegebracht; naar

genwoordigd word. Somwijlen egter, gelijk mij de ondervinding zelve geleerd heeft, word zulks alleen aan den Genees- en Heelmeester overgelaaten, zonder dat er eenig Lid van het Collegie van Justitie bij tegenwoordig is. Zulke Schouw kan naar mijn inzien niet wettig genoemd worden, en is destemmer aftekeuren, daar zij den Rechtsgeleerden, die de zaak van den Misdadiger bepleiten wil, gelegenheid geven kan tot het maaken van zulke uitvlugten, waardoor het Recht, in haaren loop, gestremd word. (Vert.)

naar de langte des tijds, waarin hij zonder hulp geweest is, naar de toevallen en omftandigheden, welke er in den tijd, tufchen de kwetfing en den dood verloopfen, hebben plaats gehad; naar den tijd, waarop, en de omftandigheden, waarin men het lichaam gevonden heeft, bijzonderlijk of het gekleed was of niet, en zoo jaa, hoe; naar de plaats, waar het gevonden is, of in de open lucht, of bedekt en waarmede, in het water of onder de aarde, of met een ander lichaam omgeven, het welk op het zelve heeft kunnen werken, en deszelfs dood verhaasten; naar den graad van warmte, de vochtigheid of droogte en de flegte of goede gefteldheid van de plaats, het jaargetijde en het weder, waarin het Lijk zich bevond. In alle gevallen egter moet de Geneesheer zich zorgvuldig wagten van zich door niemand, zelfs niet door den Rechter, eenige giftingen voor daadzaaken te laaten opdringen, opdat hij, zoo doende, gevaar loope, van door de opgevatte meening en ongegronde waarnemingen van anderen in zijne eigene gedagte en oordeel verhinderd of misleid te worden.

3. Het zou nodeloos zijn hier den Geneesheer te erinneren, dat hij, indien er flegt het

geringste vonkje van leven in het gevonden lichaam te ontdekken is, niets onbeproefd moet laten, om hetzelfde aantevuuren.

4. De HEELMEESTER moet zorg dragen, om alle de werktuigen, die er tot het behoorlijk doen eener schouwe vereischt worden, in eene goede orde bij zich te hebben. (b) Ook is het nodig, zoo om den Rechter de zaak duidelijk te maaken, als om het geheugen te gemoet te komen, en alle dwaaling, aan de zijde der Geneeskundigen, in twijfelagtige gevallen te vermeiden, dat men, bij iedere gerechtlijke Schouwe, goede *anatomische platen* bij de hand heeft. (*)

5.

(b) Onder de noodzaaklijkste werktuigen zijn te tellen goede welsnijdende Bistorijen of Scalpellen, waar onder een dikke sterke tot het doorsnijden van kraakbeenderen of andere hardere lichaaamen, één of meerdere schaaren, lange en korte tentijzers, (provetten), een knijptangetje, (pincet), een kopzaag, een blaaspijpje, het welk aan de punt een weinig geboogen is, kromme en regte naalden, gewaste naalden van garen of zijde, en één of meerdere spongies. (Vert.)

(*) Het ware te wenschen, dat elke Gemeente zich zodanige ontleedkundige platen (b. v. de platen

ten

5. Het is de pligt van den Geneesheer, om de plaats, waar hij het lijk aantreft, deszelfs kleeding of bedekzel, de doeken, zwagtels, en wat hij meer aan hetzelfde vind, naauwkeurig optemerken en aanteteken.

6. Gewoonlijk opent de Heelmeester het lichaam onder het toezicht van den Geneesheer. Het spreekt egter van zelf, dat het den laatsten vrij staat, om zelf, als hij het nodig oordeelt, handen aan het werk te slaan. (*)

7. Wanneer het lijk tot eenen staat van VOLKOMENE VERROTING is overgegaan, kan men
het

ten van *Loder*) aanschafte, ten einde die, bij eene gerechtlijke Schouwe, ten dienste van den Genees- en Heelmeester uitte-reiken, gelijk door het Brunswijks Opper-Collegie van gezondheid zoo dikwerf is aanbevolen.

(*) Het waare te wenschen, dat men in plaatsen, waar meerdere Heelmeesters zijn, eenen of eenigen van hun bijzonderlijk aanstelde tot het doen van gerechtlijke Schouwen, daar het toch bekend is, dat niet alle Heelmeesters daartoe geschikt zijn. — De Vertaaler voegt er, om de belangrijkheid der zaake, zijnen wensch bij, dat men alomme, zoo wel onder de Genees- als Heelmeesters, naar de kun-

het niet meer beschouwen als een voorwerp
eener gerechtlijke Schouwe. Eene BEGINNENDE
VERROTING doet hier geen hinder: (*) Even-
wel moeten de kentekenen en uitwerkzelen daar
van

digsten in dit vak uitzag, daar hij toch ook onder
de Geneesheeren gevonden heeft, die voor dien taak
ook niet berekend waren.

(*) In een Bevelfchrift van het Geneeskundig Col-
legie in Rusland van den 19 Jan. 1797. (*Allg. Liter.
Anz.* van 1798. No. 145 en 146.) word § 9. ge-
zegd: „ De eigenlijke gesteldheid der deelen van het
lijk (*het lijk moet geopend worden, eer het tot eenen
staat van verrotting is overgegaan, dewijl in het
laatste geval het onderzoek twijfelachtig en veeltijds
geheel onvoldoende is*) moet naauwkeurig onderzocht
worden.” Deeze regel schijnt mij toe al te onbepaald
te zijn. Het komt hier eigenlijk aan op den trap
van verrotting, daar toch, strikt genomen, de eerste
trap van verrotting reeds daar is, zoo dra een mensch
ophoud te leven. — In dat zelfde Bevelfchrift word
ook gezegd: „ Heerscht er (bij een geneeskundig
gerechtlijk onderzoek) over het een of ander eenige
twijfeling, waarvan men geene volle zekerheid kan
bekomen, moet men zulks stilzwijgend voorbijgaan.”
Deeze bepaling laat te veel over aan het oordeel der
Geneeskundigen (en dus ook der onkundigen onder
hen)

van naauwkeurig opgegeven worden; te weten, of het lijk reeds een stank, en in welken graad, van zich geeft, of het opgezwollen is; of de kleur der huid, op enkele plaatzen of over het geheele lichaam, wankleurig, lijkkleurig, blaauw, bruin of zwart is; of de opperhuid los laat en of het vleesch week en papachtig is.

8. Het is nodig, dat de Geneesheer, onder het openen van het lijk, al het merkwaardige kortelijk optekent, of dat hij, indien hij zelf zich met dat openen bezig houdt, hetzelfde aan eenen anderen ter optekening opgeeft.

9. Daar ook door eenen van de tegenwoordig zijnde Leden der Rechtbank van alles aantekening gehouden word, is het ook, om alle dwaalingen en tegenstrijdigheden voortekomen, vooral nodig, dat de Geneesheer deezen al het merkwaardige doet opmerken, hem hetzelfde opgeeft, en zoo veel doenlijk opheldert; en dat deeze vervolgens, na het afloopen der Schouwe, zijne aantekeningen in haaren samenhang voorleest, en door den Genees- en Heelmeester onderteekenen laat.

10.

hen) daar zij toch, bij eene gerechtlijke Schouwe, wel waarnemen, maar niet beoordeelen moeten.

10. Wanneer het lijk naar eene andere plaats moet gedragen worden (want de Schouwe moet gedaan worden op eene plaats, die behoorlijk verlicht is) moet zulks met de uiterste omzichtigheid in het bijzijn van den Genees- of Heelmeester geschieden, waarbij men wel moet toezien, dat het op geene wijze worde beledigd, of dat de daaraan zijnde wonden grooter gemaakt worden.

11. Vervolgens word het lichaam voorzichtig ONTKLEED, zoo het nodig is GEWASSCHEN en worden de hairige deelen AFGESCHOREN.

12. Het lichaam word nu uitwendig nauwkeurig bezigtigd, en men let op de kleur der huid; de stijfheid of slapheid der geledingen; den gezwollen en opgeblaazen, of den zamenvallenden en vermagerden toestand, waarin men het lichaam vind; den toestand der fluitspieren, en voorts op alles, wat van den gewoonen staat der natuur afwijkt, en dus op alle mangelende, overtollige of van den gewoonen toestand afwijkende deelen, op vlakken, uitstortingen van bloed onder de huid, wonden, zweeren, kwetsuuren, breuken, uitzakkingen, beenbreuken, ontledigingen, uitvloeiingen van bloed of andere vochten uit mond, neus, ooren, aars enz. Wanneer

neer de doode niet bekend is, is het ook nodig op deszelfs langte, zwaarte, kleur der haren en der oogen acht te geven, alsmede of er eenige buitengewoone kenmerken aan het gezicht, als wratten, moedervlakken, lidtekenen enz. aan te vinden zijn, en daarvan aantekening te houden.

13. Alle bruine en blaauwe vlakken, welken men op de oppervlakte des lichaams bespeurt, moeten, door middel van de te doene insnijdingen, nader onderzocht worden, opdat het nablijke, of het zoogenoemde doodvlakken, dat is, kentekenen eener beginnende ontaarting en versterving zijn, dan of het wezenlijk uitgevaten bloed is; terwijl men vooral opmerken moet, of deeze wankleurige plekken gezwollen zijn of niet.

14. Bijzonderlijk moet men de aandacht vestigen op de plaatzen van het lichaam, waar het mogelijk is, dat KLEINE, NIET LIGT TE ONTDEKKEN KWETSUREN kunnen plaats hebben, voornaamlijk in den mond, de neusgaten, keel, ooren, onder de oxelen, bij vrouwen, met hangende borsten, de plaats, die door de borsten, bijzonderlijk de linksche bedekt word, de teeldeelen, den aars, en bij kinderen de fontanelen.

15. Zo men ergens eene UITWENDIGE KWETSUUR ontdekt, moet deeze allereerst onderzocht worden. Men moet vooral onderzoeken en letten op de plaats der kwetsuur, op derzelver omtrek, langte, breedte en diepte, op derzelver overeenstemming met het werktuig, waarmede de kwetsuur zou zijn toegebracht, en op derzelver rigting. — Het eerste onderzoek moet zo veel mogelijk geschieden met den vinger, en zonder het gebruik van eenig heel- of ontleedkundig werktuig, eensdeels om den waaren aart der kwetsuur des te beter te leeren kennen, en andersdeels om zeker te zijn, dat er noch door sonden, noch andere werktuigen, eenige kwetsing is aangebracht. — Wanneer men, om de kwetsuur nader te onderzoeken, het mes te hulp moet nemen, moet de snede langzaam en van de wond *af* gerigt worden; terwijl men teffens ieder deel op zigzelve, dat in de kwetsuur deelt, als ook de gesteldheid der nabij gelegene belangrijke deelen moet gade slaan, om te zien, of zij op eenigerlei wijze eenige verandering ondergaan hebben.

16. Vervolgens moet men den AART DER KWETSUUR nader onderzoeken en bepaalen,

A. of zij eene daadlijke wond is, en zo ja, welke gedaante, grootte, diepte, rigting en omtrek zij heeft; of zij met eene andere kwetsuur verbonden is; welke deelen, bijzonderlijk, welke zennwen en groote bloedvaten en voornaamlijk welke slagaderen gekwest zijn; of DE WOND GESNEDEN OF GEHOUWEN is; hoe diep zij doordringt, of de wond GESTOOKEN is, hoe wijd, naauw of lang zij is, en welke deelen in derzelver loop zouden kunnen gekwetst zijn; of aan dezelve ontfteeking, verettering, etterverzamelingen, en in welken trap te bespeuren zijn; of zij eene GEKNEUSDE wonde is; welke deelen daardoor gekwetst, vermorfeld of geheel weggescheurd, en bijzonderlijk welke vaten, zenuwen en ingewanden daardoor beschadigd zijn; of er vreemde lichaamen, b. v.. kogels, lappen, beensplinters of dergelijke in de wond te vinden zijn; of er ontfteeking, verettering, koud vuur en in welken graad en omtrek voor handen is, en in welken staat de omliggende deelen zich bevinden;

B. dan of de kwetsuur in eene KNEUZING zonder wonde bestaat; welke deelen daardoor

door vermorfeld zijn; of er vaten of ingewanden geborsten zijn, en zo ja, welke; of er uitvatingen, verstoppingen of uitstorting van bloed of ander vocht, en zo ja, in welke deelen, en in welken omtrek plaats hebben;

C. dan of de kwetsuur door BRANDEN veroorzaakt is, in welken graad, en hoe groot derzelver omtrek is; of het vuur veel of weinig schaade heeft toegebracht; of er slegts ontsteeking of reeds bladders voor handen zijn; of deeze bladders veel in getal of groot zijn; welk vocht en van welke kleur, als geel, rood, bruin of zwart, zij in zich bevatten; of zij reeds tot verettering of verfterving zijn overgegaan, en in welken omtrek, in welken toestand de nabij gelegene, noch niet beschadigde, deelen zich bevinden; of de verfterving droog of vochtig is; in alle gevallen, welke trap de verbranding ook beklimmen moge, moet men derzelver omtrek, het deel of de deelen, die daardoor beschadigd zijn, en de geteldheid der nabij gelegene deelen, naauwkeurig onderzoeken en opmerken;

D. dan of de kwetsuur door het aanleggen van sterk-werkende BIJTMIDDELEN veroorzaakt is; in welk geval men, even als bij de verbranding, den trap van ontsteeking, verettering, verwoesting, verfterving, als ook den omtrek dien zij beflaan, naauwkeurig bepaalen moet;

E. dan of het lijk BEVROOZEN, en of deeze bevroezing algemeen of plaatslijk is; wanneer men, in het eerste geval, na zich van de onmogelijkheid der herleving overtuigd te hebben, het gansche lichaam, bijzonderlijk de holligheden, het hoofd en de borst, oplettend onderzoeken moet; en in het laatste geval, vooral indien er veelligt eene schielijke ontdooijing van het bevroozen lid heeft plaats gehad, den trap van ontsteeking, verettering en verfterving, de deelen, die daarvan aangedaan zijn, en de gesteldheid der nabijgelegene deelen, zorgvuldig moet waarnemen;

F. dan of de kwetsuur in ONTWRICHTINGEN of BEENBREUKEN bestaat; of de gesteldheid der nabijgelegene zachte deelen aanwijst, dat de ontwrichting voor of na den dood ontstaan is; welke beenderen ontwricht

wricht of gebrooken zijn; of de ontwrichting of beenbreuk enkel, dat is, tot één been zich bepalende of samengesteld, dat is, tot meerdere beenderen zig uitstrekken, of met andere toevallen verbonden is, waarin die toevallen bestaan; of de ontwrichting van een beenbreuk, of wederkeerig de beenbreuk van eene ontwrichting vergezeld gaat; of de nabijgelegen deelen daardoor beledigd zijn, en welke; hoedanig de wonde is; welke deelen gekwetst zijn, en of er ontsteeking, verettering of versterking aanwezig is.

17. Het is niet voldoende, om alleen de plaats der kwetsuur, indien er eene aanwezig is, naauwkeurig te onderzoeken: In alle gevallen van eenig belang is het nodig, ten minsten de drie hoofd-holligheden van het lichaam, het hoofd, de borst en buik te openen, en derzelve gesteldheid, zoo wel als wat men daar in vindt, oplettend optemerken. Zelfs in zulke gevallen, waarin men, in ééne deezer holligheden, eene voldoende oorzaak des doods meent gevonden te hebben, is en blijft het toch altijd raadzaam, liever te veel dan te weinig te doen, en dus geene holligheid ongeopend te laten; deels en
hoofd.

hoofdzaaklijk, omdat het zeer wel mogelijk is, dat men zich, zelfs bij de hoogste waarschijnlijkheid, in het bepaalen van de waare oorzaak des doods vergiste, en dus verleid worde tot het maaken van een valsch besluit; (*) deels, om hun, die de zaak van den misdadiger bepleiten, alle gelegenheid tot het maaken van iedele uitvlugten en nietige voorwendzelen volkomen aftefnijden. — Met dit alles is het toch de zaak, om dat deel op het naauwkeurigst te onderzoeken, waarin men meent, de waarschijnlijke oorzaak des doods gevonden te hebben.

18. In gevallen van eenig belang moet men zich niet enkel bepaalen tot het openen en onderzoeken der drie zoo genoemde hoofd-holligheden des lichaams; maar is het ook vooral nodig, den HALS, de WERVELN DES RUGS, de BALZAK, in 't kort IEDER DEEL DES LICHAAMS te

(*) Mij is een geval bekend, waarin een gehangen persoon alleen uitwendig onderzocht, en na dit voldoende gerekend onderzoek begraven werd; terwijl men intuschen, na 't verloop van verscheidene jaaren, bij eene schudding van het lijk, ontdekte, dat er een groote spijker in het hoofd was geslagen geweest.

te onderzoeken, en dit des te naauwkeuriger, naar maate men zich daarvan eenige opheldering, met betrekking tot den waaren aart des doods van den gestorvenen, belooven kan.

19. Doorgaands moeten de Genees- en Heelmeester het zich tot een pligt maaken, om van hunne bevinding bij de gedaane Schouwe alleen aan DEN RECHTER OF ZULKE PERSOONEN, DIE BEVOEGD ZIJN OM DAARNAAR TE VRAGEN, BERIGT TE GEVEN, zonder zich door eene, hunnen stand niet voegende, zwakheid te laten vervoeren, om daarvan aan eenen anderen iets, in vertrouwen, te openbaaren; daar deeze openbaarmaaking gevolgen zou kunnen hebben, waar voor men naderhand, met regt, aanspraaklijk zou kunnen worden.

20. Dit berigt aan den Rechter (SCHOUWCEDEL *visum repertum*) moet door den Geneesheer, nadat het door den Heelmeester ondertekend is, schriftelijk worden overgelegd; in het vervaardigen van welk berigt men de volgende algemeene regelen in acht nemen moet.

A. In het opstellen van hetzelfde mag men nimmer met overijling te werk gaan, en kan de Geneesheer daartoe ten minsten vierentwintig uren, of nog langer tijd, vor-

vorderen , indien de omftandigheden dit van hem eifchen.

B. Dit bericht word gewoonlijk op de volgende wijze ingerigt. Men begint hetzelfde met te zeggen, op wiens order, bevel of verzoek, met welk oogmerk, waar ter plaatze, in tegenwoordigheid van welke perfoonen en door wien de Schouwe gedaan is. — Dan volgt de befchrijving der Schouwe, en wat men daarbij bevonden heeft. — Na deeze befchrijving deelt men zijne gedagten mede over de gevolgen, welke uit het geen men bevonden heeft eigenaartig voortvloeien; waarbij men gewoonlijk ten flotte voegt de pligtmaatige verzekering, dat men alles naauwkeurig onderzocht, en rijpelijk overwogen en beoordeeld heeft; terwijl zij eindelijk, die de Schouwe gehouden hebben, hunne ondertekening met hun gewoon zegel bekragtingen.

C. Genees- en Heelmeester moeten in hun oordeelvelling overeenftemmen.

D. Deeze oordeelvelling moet op allezins voldoende BEWIJZEN fteunen; bewijzen, welke op de Natuur, en de wetten der

dierlijke huishouding , op gezonde fluitredenen , op gegronde waarnemingen en de ondervinding gegrond zijn , en nimmer mag zij op Phijfiologifche en Pathologifche fpitsvindigheden , of op willekeurig aangenomen Hijpothefen , rusten. — Zoo nodig het opflaan en vergelijken van goede Schrijveren is , die gelijke gevallen befchrijven , zoo min mag men hun gezag als een voldoende bewijs voor zijne oordeelvelling aanvoeren ; en dit aanvoeren van zulke Schrijveren is alleen van waarde in volkomen gelijke omftandigheden , en in zoo verre men daadzaaken , die zij vermelden , en niets flegts denkbeelden , die zij daaraan gehegt hebben , aanvoert , of in zoo verre de aangevoerde Schrijver het in het voornoemde berigt ter nedergeftelde uitvoeriger en grondiger bewijst , dan de fteller van het zelve , zonder nodeloos langwijlig te zijn , zich in ftaat bevindt te doen.

E. Deeze oordeelvelling van den Geneesheer mag wijders alleen gegrond zijn op dat wat hij **ZEKER WEET** , en wel hoofdzaaklijk op dat , wat hij **BIJ DE SCHOUWE ONMIDDELIJK EN DOOR BEHULP ZIJNER EIGENE**

ZIN

ZINNEN heeft waargenomen , en nimmer mag zij gegrond zijn op enkele vermoedens en vooronderstellingen , het zij hij zelf die gemaakt heeft , het zij ze hem door anderen zijn medegedeeld. Zelfs dan , wanneer eenige daadzaaken , welken hij zelf niet door middel zijner eigene zinnen heeft waargenomen , zijn oordeel regelen moeten , is hij verpligt om daarvan uitdrukkelijk gewag te maaken.

F. Het moet steeds zijn hoofdoogmerk zijn der waarheid hulde te doen. Wanneer hij egter , zonder de wet te verkragten , door het mededeelen van zijn oordeel over het voor handen zijnde geval iets kan toebrengen tot verzagting van het vonnis des Rechters , vordert zijn pligt als mensch en Geneesheer , den misdaadiger , zo veel eed en pligt gedoogen , te verschoonen , veel eer dan denzelven bij den Rechter te bezwaaren.

G. Wanneer hij , in weerwil zijner pogingen , in TWIJFFEL STAAT , wat oordeel hij over het onderhavig geval vellen moet , vorderen zijn pligt zoo wel als zijne waare eer , om voor zijn onvermogen , om over het

geval onderscheidenlijk en beslissend te oordeelen, rondborstig uittekomen, en in geen geval zich zelven, of anderen uit eene armzalige eigenliefde, door enkele drogredenen te misleiden.

H. Het berigt aan den Rechter, of de Schouwcedel, moet in eenen eenvoudigen, duidelijken en tevens goeden en bondigen stijl geschreeven zijn, met vermijding, zo veel mogelijk is, van alle onduitsche woorden, en vooral van alle duistere uitdrukkingen. Boven alles is het nodig, bij de nederduitsche, mischien niet algemeen aangenomene en bekende, benaamingen ook de latijnsche en grieksche kunstwoorden, ter meerdere opheldering, haaksgewijs te voegen, als b. v. alvleeschklier (*Pancreas*), middenrif (*Diaphragma*), chijlvaten (*Vasa Chylifera*) enz., terwijl men zich echter, ten deezen opzigte, voor alle pedanterie of waanwijsheid zorgvuldig moet wagten.

REGELN, WELKE BIJ EEN NADER ONDERZOEK
VAN HET HOOFD MOETEN IN ACHT
GENOMEN WORDEN.

1. **N**adat het Hoofd kaal geschooren is, moeten de uitwendige bekleedzelen naauwkeurig beschouwd, en all' wat van de Natuur afwijkt, opgemerkt worden; voornaamlijk moet men zijne aandacht vestigen op zulke plaatzen van het Hoofd, (I. 14) alwaar kleine en niet zeer in 't oog vallende beledigingen kunnen gevonden worden; gelijk men even zoo bijzonderlijk letten moet op de kleur, omvang en aart der huid van het aangezicht, op de kleur, uitpuiling, favenvalling en gesteldheid der oogen; op het flikkeren des oogappels, en het al of niet aanwezig blijven eener meerdere of mindere deuk, wanneer zij gedrukt word; op de kleur der lippen; op de buiten den mond hangende tong; op het vocht, dat fomtijds uit den mond, neus of de ooren vloeit; en eindelijk of de mond geflooten of open is.

2. Zijn de **UITWENDIGE BEKLEEDZELEN BELEDIGD**, moeten deeze het eerst en oplettend onderzocht worden.

A. Is de Wond GESTOOKEN, dan moet men onderzoeken, hoe diep dezelve indringt; of zij alleen door de huid, of door het peesachtig bekleedzel (*galea aponeurotica*) tot op het been doordringt; dan of zij tot in de beenderen zelve, of tot aan zeer dunne plaatzen, (b. v. het slaapbeen) of door eene door eenig ander gebrek ontstaane opening, of door de oogholtens, ooren, noch niet geslootene fontanellen, of door eenig natuurlijk gebrek, of voorafgegaane pandoorbooring en overgeblevene opening van het bekkeneel, is doorgedrongen; of de uitwendige bekleedzelen gezwollen of ontstoken zijn; van welken aart deeze zwelling is, of zij week, zuchtig, plaatselijk of over het geheele hoofd uitgestrekt is; of de oogleden en ooren gezwollen zijn; of de huid alleen dan of ook de peesachtige kalot ontstoken is; of er veretteringen of versterving plaats vinden, en eindelijk ook of door den steek voornaame bloedvaten gekwetst zijn.

B. Is de Wond GEHOUWEN, dan staat voornaamlijk te letten, hoe diep dezelve ingedrongen is; of slegts de huid alleen, of ook

ook tegelijk de peesachtige kalot geraakt is; dan of de houw tot IN of DOOR het been zelf tot in de onderliggende deelen is doorgestaan; van hoe veel aanbelang de kwetzing, ontsteeking of versterving is; welke BLOEDVATEN, spieren of zenuwen gekwetst zijn; terwijl men ook beoordeelen moet, of de aangebragte wond ook tot eene schudding of belediging der hersenen gelegenheid kan gegeven hebben.

C. Ontdekt men aan het hoofd eenige belediging der bekleedzelen, dan moet men dezelve naauwkeurig onderzoeken: Met moet nagaan, hoe diep dezelve indringt; of er builen of uitwendige zwelling gevonden worden; of deeze builen bepaald en verheven of vlak en breed zijn; of er ontsteeking, verettering en versterving, en in welken graad, plaats vind; en of het uitgevate bloed alleen onder de huid, of ook onder het peesachtig bekleedzel, uitgebreid is.

D. Nadat de BEENDEREN VAN HET BEKKENEEL en het panvlies ontbloot zijn, moet men onderzoeken, of aan dezelve eenige BELEDIGINGEN te bespeuren zijn; of men

SCHEUREN ontwaart, en of deeze fchiijnbaare fcheuren ook veelligt van bijzondere en buitengewoone naaden des hoofds afstammen, waartoe men dezelve met eenig gekleurd vocht bestrijkt, om te zien of er iets van hetzelfde blijft aanhangen; of men BREUKEN ontdekt, en of dezelve enkel of famengesteld zijn; of ook TEGENSCHUREN of TEGENBREUKEN; waar en in welke beenderen men deeze beledigingen vind, hoe groot zij zijn, en welke rigting zij aangenomen hebben; of het bekkeneel dik of dun, hard of week, bros en buigzaam is; vooral, of een gedeelte van het been uit zijn eigen plaats geweeken, d. i. naar binnen gedrukt is, dan of hetzelfde gebrooken of gesplinterd is; of er eene afwijking der naaden is, en zo ja, welke, en wat in dezelve ontdekt word, of het door voldoende getuigen kan beweezen worden, dat deeze afwijking der naaden een onmiddelijk gevolg der belediging, dan of zij, indien de lijder nog eenigen tijd na de bekomen wond geleefd heeft, in laater tijd ontstaan is; of een breuk van het voorhoofdsbeen slegts in de voorhoofdsboe-

boezems doorgaat, dan of ook de binnenste of onderste plaat beledigd is; en of men door den aart der beledigde weeke deelen waarschijnlijk weten kan, of de verbreeking der beenderen VOOR of NA den dood ontstaan is.

3. Bij het onderzoek der Hersfenen zelve — het welk men, nadat de beenderen van het bekeneel voorzigtig zijn weggenomen, te werk stelt, en waarbij men vooral aanmerken moet, dat men, wanneer de dood op de geweldigste schudding der hersfenen plotsling volgt, nimmer eenige spooren daarvan, door de ontleding, kan ontdekken, maar zulks moet afleiden van het geweld, het welk, of middelbaar of onmiddellbaar, en dus aan het geheele lichaam, gepleegd is, iets 't geen men moet opmaaken uit al wat bij het sterven heeft plaats gehad, en uit de verdere voor handen zijnde beledigingen — moet men bijzonderlijk op het volgende acht geven:

- a. hoe de hersfevliezen gesteld zijn; of de oppervlakte van het harde hersfevlies met bloed, bloedrig water of etter bevlekt is, of het harde hersfevlies zich, op eenige plaatzen, van de herssepan heeft afgescheiden en losgelaten, of de hersfevliezen ge-

kwetst zijn; of in dezelve beensplinters of andere vreemde lichaamen zijn ingedrongen, en zo ja, hoe diep; of deeze beledigingen met de uitwendigē beledigingen op het hoofd overeenstemmen; of de hersenvliesen ontflooken zijn, en hoe ver deeze ontfteeking zich uitstrekt; of zij, zonder ontflooken te zijn, met bloed zijn opgevuld, of in een bloedloozen staat worden aangetroffen; of er etter in dezelve voorhanden is; en waar hij gevonden werd; of die zich tot éēne plaats bepaalt, dan of hij eene meerdere uitgebreidheid in de hersenvliezen beslaat; of hij door eenige beensplinters, of eenige uitstorting veroorzaakt is; of aan de hersenvliezen eenige brandige plekken ontdekt worden, en zo ja, welke, en waar, en van welke hoegrootheid; en of door het uitgestorte vocht iets ongewoons doorschijnt.

- b. Ten aanzien der Hersenen zelve komt het er op aan om te onderzoeken, of dezelve ook, in haar samenstel, van den algemeenen regel afwijken; hoe zij gesteld zijn op die plaatzen, waar de uitwendigē beledigingen worden waargenomen; of aan derzelve oppervlakte BLOED, of eenig ander vocht te zien

zien is, en zo ja, in welke hoeveelheid en aan welk gedeelte der oppervlakte; of de bloedvaten der Hersenen opgevuld of ledig zijn; of zij ontstoken of in verettering zijn overgegaan, en zoo ja, aan welke plaats, en of daar eene uitstorting van etter mogelijk is; of in de Hersenen eene uitstorting van bloed, bloedrig water of andere vochten voor handen is, en zo ja, waar, het zij op de oppervlakte, het zij in de holligheden, het zij tusfchen de groote en kleine Hersenen, of in den grond derzelven; of deeze vochten zich tot ééne plaats bepalen, dan of zij door veele plaatsen verspreid zijn; hoe veel maat of gewigt die vochten inhouden; of het water, dat zich gewoonlijk, na den dood, in derzelver holligheden bevind, in eene natuurlijke hoeveelheid, of ontaart, of in 't geheel niet voor handen is; — of de Hersenen gewond zijn, of er van haare zelfstandigheid is verlooren geraakt of niet; hoe diep deeze wonden doorgaan, en welke deelen gekwetst zijn; of zij ontstoken of reeds in verettering of verfterving zijn overgegaan, of er vreemde lichaamen, als beensplinters, kogels of dergelijke in te vinden zijn;

zijn; of er ook eenige ongesteldheden, b. v. gezwellen, of beenuitwasfen of dergelijke in te ontdekken zijn; of er aan den grond en alle andere plaatzen, waar diepe wonden, die weinig zichtbaar zijn, konden zijn doorgedrongen, iets tegennatuurlijks is te ontdekken; en of de grond des bekkeneels natuurlijk gesteld is.

- c. Het is eene bewezene waarheid, dat bij belangrijke hoofdwonden de holligheid der borst en des buiks moeten geopend en onderzocht worden, wijl het gebeuren kan, dat de ingewanden deezer beide holligheden consenfueel lijden kunnen. (*)

(*) Gelijk door BOHN en METZGER opgemerkt is.

REGELN, WELKEN MEN BIJ HET ONDERZOEK
VAN DE HOLLIGHEID DES RUGGEGRAATS
HEEFT IN ACHT TE NEMEN.

Het is van veel aanbelang, den ruggegraat van boven tot onder, naauwkeurig te onderzoeken, ten einde te zien, of er ook eenige spoooren van beledigingen, of van wonden, welke, hoe klein en van weinig aanbelang zij mogen schijnen, egter de grootste oplettendheid vorderen, zijn te ontdekken. Men moet onderzoeken, of de wonden, groote of kleine, tot in het ruggemerg zelf, en zo ja, in welk gedeelte, zijn doorgedrongen; of er uitgevaat bloed, kneuzingen, ontstekingen, veretteringen, verstorvene plekken, beenbederf, en voornaamlijk beenbreuken, of ontwrichtingen der wervelbeenderen, voorhanden zijn; welke wervelbeenderen zijn gebroken of ontwricht, en of deeze ontwrichtingen volkomen of onvolkomen zijn; of men uit de tegenwoordigheid of afwezigheid der uitvattingen van bloed eenige waarschijnlijkheid vinden kan voor het ontstaan deezer breuken of ontwrichtingen *voor* of *na* den dood; of er ook eeni-

eenige andere ziekelijke gesteldheid des rugge-
graats is te bespeuren , en bijzonderlijk of er
eene ophooping van water in denzelven voor-
handen is.

I V.

REGELEN, WELKEN MEN BIJ HET ONDERZOEK VAN DEN HALS EN DER MONDS-HOLTE MOET VOLGEN.

Het komt hier aan op het onderzoek,

1. Of men eenig spoor van uitwendige BELEDIGINGEN ontdekken kan, en zo ja, van welken aart die zijn; of men aan den hals een kneep, door eene aangebragte drukking, door een koord of iets dergelijks, veroorzaakt, gewaar word, en of deeze flegts eene geringe indrukking gemaakt heeft; of de vaten van den hals, boven de knelling, en in de holligheid van den mond, met bloed opgevuld, dan of zij ledig en zonder bloed zijn; of er ook ontsteking, verettering of versterking aan te ontdekken is; (of de tong is gezwollen, en buiten den mond hangt, en of er buiten den mond eene menigte slijm of slijmachtig vocht te zien is.)

2. Bijaldien er uitwendige WONDEN gevonden worden, welke deelen gewond zijn; of het STROTTENHOOFD of de LUCHTPIJP gekwetst is, en zo ja, waar ter plaatze; vervolgens, of de wond door een SNEDE, STEEK of SCHOT is toege-

gebragt. Indien de wond GESNEDEN of GESTOOKEN is, moet men onderzoeken, of de wond in de langte of dwars loopt, en in het laatste geval, of de luchtpijp geheel of ten deele is doorgesneden. Indien de wond GESCHOTEN is, moet men onderzoeken of het schot zijdwaarts of van voor naar agter is gerigt geweest; van welke hoedanigheid de belediging of kwetzing is; of er van de zelfstandigheid is verlooren geraakt of niet, en of er ontsteking, verettering of versterking plaats vind.

3. Of men INWENDIG in den MOND of in de KEEL iets ongewoons, als ontsteking, verettering, versterking of andere ziekelijke toevallen ontdekt; of er ook vaste lichaamen, b. v. werk, vlas, stroo, hooi, zand, asch, lappen enz. of vloeistoffen, als bloed, water, etter, slijm en schuimend vocht, en zo ja, hoe veel in maat of gewigt, aangetroffen worden, en of de tong in de keel is ingetrokken, waardoor de strotte-spleet verstoep word.

4. Of de GROOTE STAMMEN DER HALSZENUWEN, voornaamlijk die van het tiende paar, of de zenuwen van het dwaalende paar (*nervi vagi*) (welke voorheen met de zenuwen van het hoofd der slokpijp voor één paar gehouden,

den, en dus voor het agtste paar gerekend werden) gekwetst zijn, en zoo ja, hoe en waar.

5. Welke SPIEREN, aan den hals gelegen, in de belediging deelen; van welken aart deeze kwetzing is, en in welken staat van ontsteking, verettering of versterving zij word aangetroffen.

6. Of de GROOTE BLOEDVATEN aan den hals, voornaamlijk de stammen der kropslagaderen (*arteriae carotides*), de uitwendige, (*arteria carotis facialis*), of de inwendige (*arteria carotis cerebralis*), gekwetst zijn, en hoe; of een schamp-schot de rokken der kropslagaderen beledigd heeft; (*) of de wervel slagaderen (*arteriae*

(*) In welk geval, gelijk METZGER (*systhem. der gerichtliche Arzneiwiss. Autl. 2. § 122.*) aanmerkt, de verzwakking der spierachtige rok der slagaderen tot eene waare Aneurisma aanleiding kan geven, welke, doordien op deeze plaats geene behoorlijke drukking noch kunstbewerking kan aangewend worden, noch plaats vinden, eindelijk eenen langzaamen en onvermijdelijken dood kan ten gevolge hebben. — De Heer METZGER geeft dit niet enkel op als eene vooronderstelling, maar bewijst het ook door eene eigene waarneming (A. en O. Aanm. b.) waardoor dan ook mijne meening, op de waarnemingen van

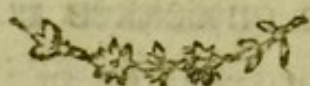
riae vertebrales), de bloedvaten van den hals (*venae jugulares*), de uitwendige (*venae jugulares externae*), of de inwendige (*venae jugulares internae*), gekwetst zijn; en hoe.

7.

HUNTER gevestigd, dat nam. deeze oorzaaken geene waare slagaderbreuk kunnen veroorzaken (*Abhandl. der Lond. gesellschaft zur vermehrung des Med. U. Chir. Wissens. S. 142.*) wederlegd word. — Ook kan wel bij zodanige belediging, door een schampschot veroorzaakt, zulke aanmerkelijke kwetzing plaats vinden, waardoor de overblijvende vleesige zelfstandigheid der bloedvaten zeer verzwakt word, gelijk bij het zorgvuldig afschillen der vleesige lagen der slagader door HUNTER ondervonden is: En dat ik ook van de mogelijkheid overtuigd ben, dat slagaderlijke gezwellen enkel door uitwendige belediging ontstaan kunnen, getuigt de tweede aanmerking op dezelfde bladz. van de Londensche Verhandelingen. — Dat egter, wanneer dit gezwel niet al te diep ingedoken ligt, ook hier de, door HUNTER aanbevolen, kunstbewerking van onderschepping der Aneurisma mogelijk is, trek ik zeer in twijfel, offchoon zij in geval van nood, doch veelligt nimmer, raadzaam zijn kan. (Vergelijkt hiermede de door mij uitgegeven *Beitr. zur offentliche und gerichtl. Arzneik. St. I. S. 186.*)

7. Of het SLOKDARMSHOOFD of SLOKDARM zijn gekwetst, en zo ja, aan welk gedeelte, en voornaamlijk of deeze kwetzing hoog of zeer laag is; of de Slokdarm geheel of gedeeltelijk is doorgesneden; of dezelve alleen gekwetst, dan of zij ook gedeeltelijk vernietigd is; en of deeze kwetzing voor aan, of meer zijdwaarts naar agter, is aangebragt.

8. Of er aan den hals eenig natuurlijk GEBREK IN DESZELES VORMING, of eenige ZIEKELIJKE GESTELDHEID, het zij dezelve met de belediging in verband staat of niet, zich opdoet.

V.

REGELEN, WELKEN MEN BIJ HET
ONDERZOEK DER BORST MOET
IN ACHT NEMEN.

I. **D**e UITWENDIGE GESTELDHEID der Borst moet zeer naauwkeurig bezigtigd, en onderzocht worden,

A. of de borst regelmatig gewulfd, dan of zij plat en samengedrukt is; of de HUID der borst glad en ongekleurd is, dan of zij BRUIN BLAAUWE EN GEZWOLLEN VLAKKEN heeft; of deeze vlakken dieper dan de oppervlakte der huid, het welk door insnijding te ontdekken is, en zo ja, hoe diep zij doorgaan, en of in dezelve eenig uitgevaat bloed voor handen is.

B. Of, indien het voorwerp van het onderzoek eene vrouw is, de BORSTEN beledigd zijn, dan of onder dezelve eenige wonden gevonden worden, en zo ja, van welken aart die zijn, of er wonden, kneuzingen, verhardingen, ontsteking, veretteringen, knoestgezwollen of kanker plaats vinden: Terwijl teffens, indien ook de vraag is,
of

of zodanig een voorwerp te vooren is zwanger geweest, of gebaard heeft, de STAAT DER BORSTEN in oogenschijn genomen en onderzocht moet worden, of zij slap en hangend, vol en gerond zijn; of er melk in dezelve is, en welke kleur de tepel en ring heeft.

C. Of er aan het uitwendige der borst, het zij gehouwen, gestooken of geschoten wonden, of ook kwetzingen, ontsteking, verettering of verftervingen te ontdekken zijn; vooral, of deeze wonden alleen den huid en het vleesachtig gedeelte hebben aangedaan, dan of zij tot in de holligheid der borst zijn doorgedrongen; Bijaldien zij niet doorgaan, moet men naauwkeurig bepalen, van welken aart de belediging is, welke deelen, en hoofdzaaklijk, of er bloedvaten, het zij de onderfleutelbeens-, oxel-, de uitwendige borst- (*mammaria*) of tusfschenribbige aderen of slagaderen gekwetst zijn; gelijk men ook hoofdzaaklijk de afstand of nabijheid van de ruggestreng moet in aanmerking nemen.

2. Bij een nader onderzoek der *beenderen*, welke de borstholte samenstellen, moet gezien

worden, of er ontledingen of breuken zijn; of het borst-been, en meer dan eene rib, dan of het borst-been alleen, of eene of meerdere ribben alleen, ontwricht of gebroken of ingedrukt zijn; of aan de beenderen bederf (*caries*), of versterving (*necrosis*), of kwaalijk uitgegroeid weer (*callus*) gevonden word; en of de ontwrichte of gebrokene beenderen zoodanig na binnen gedrongen zijn, dat daardoor het borstvlies (*pleura*) of de longen zelve, op de eene of de andere wijze kunnen beledigd zijn geworden. Even zoo moet men ook letten op de hoedanigheid van het zwaardwijze kraakbeen (*cartilago ensiformis*) en onderzoeken, of het beenig of kraakbeenig, rond of spits is, met één woord, of het eenigzins van den gewoonen regel afwijkt; — en ook vooral, of de wervelbeenderen der borst verstuikt of op eene andere wijze beschadigd zijn.

3. Nadat de BORSTHOLTE behoedzaam GEOPEND is, moet met alle naauwkeurigheid gelet worden

A. op den toestand der LONGEN, en onderzoekt, of ééne of beide derzelve kwabben gekwetst zijn; of slegts derzelve oppervlakte geraakt is, dan of de kwerzing
in

in dezelfen dieper is ingedrongen; of de longen zijn aangegroeid; of er ontsteking, verhardingen, wonden, etter of versterking in te vinden zijn, en zo ja, hoe en waar; of er zich eene uitstorting van eene groote hoeveelheid bloeds, van water, etter of eenig ander vocht, waardoor de longen gedrukt kunnen worden, in de borstholte opdoet; of de uitwendige wonden zoo groot zijn, dat er eene aanmerkelijke hoeveelheid luchts door dezelfen heeft kunnen indringen, waardoor de uitzetting der longen en de opening van het strotteklakje belet word; (*) of de longen gefcheurd

(*) Ik ben door eigene waarnemingen overtuigd, dat de bepaaling door VAN SWIETEN (*Comment. I. §. 170.*) gegeven, en volgens welke de ademhaaling niet belet word, indien de grootheid der uitwendige borstwonden niet gelijk staat aan de opening van de spleet des strottehoofd (*rima glottis*) te naauw bepaald is. — Ik had in een hond, tot andere oogmerken moettende dienen, aan elke zijde der borst, eene insnijding van twee duimen lang gedaan; bij elke ademhaaling persten de longen door dezelve, en egter ademde het dier nog een geruimen tijd.

fcheurd of gekneust zijn, en zo ja, waar ter plaatze; of er, bij de insnijding' der longen, eenig bloed, water-etterachtig, of ander foort van vocht, in derzelver blaasachtig wezen gevonden word, en zo ja, hoe veel; en of er andere ziekzens of gebreken, als gezwollen, verhardingen enz., in dezelve te vinden zijn.

B. Of het HARTEZAKJE gekwetst is, en zo ja, op welke wijze; of hetzelve aan het hart, geheel of gedeeltelijk is aangegroeid; of er bloed, of bloedig water, of veel of weinig van het gewoone vocht, dat in het hartezakje gevonden word, in hetzelve word aangetroffen; of hetzelve in eenen staat van ontsteking, verzwearing, versterking, of met verharde knobbels bezet is, dan of, gelijk men, hoewel zeer zeldzaam heeft waargenomen, hetzelve geheel ontbreekt.

C. Of het HART en deszelfs GROOTE BLOEDVATEN zich in een regelmaatigen staat bevinden, of niet; of bijzonderlijk het voorst gedeelte van het hart, en daaraan verbonden bloedvaten met eene buitengemeene hoeveelheid bloeds is opgevuld; van welke

ke hoedanigheid dit bloed is; of het hart ontflooken, verzworen, of hier en daar verstorven is; of eene van deszelfs holligheden is geborsten; of een gedeelte van het hart, of eenig groot bloedvat, eene polijpeuse of beenachtige zelfstandigheid heeft aangenomen; of het hart te veel verwijd is, of het hart, of de groote bloedvaten gekwetst zijn; welke, met het hart vereenigde, vaten tot in haare holligheid, of, als de vaten van het hart zelf geraakt zijn, b. v. de kroonvaten, welke dan gekwetst zijn, en in welken graad; of de wonden alleen tot in de spierachtige zelfstandigheid, dan of zij tot in eene van deszelfs holligheden doorgaan, en zo ja, in welke.

D. Of de ZENUWEN van het hart gekwetst zijn.

E. Of de BORST-BUIS (*ductus thoracicus*) gekwetst is, en of de CHIJL zich door de wonden ontlast.

F. Of het MIDDENRIJF (*diaphragma*) gewond, of in eenen staat van ontsteeking, verettering of versterving aangetroffen word; of het spier- of pees-achtig gedeelte gekwetst

is, en of ook te gelijk eenige ingewanden van het onderlijf, door de wond, bele digd zijn.

G. Of de ZENUWEN VAN HET MIDDENRIJF (*nervi phrenici*) gekwetst zijn.

H. Of de SLOKDARM (*oesophagus*), voor zoo verre deeze zich in de holligheid der borst uitstrekt, in de kwetsing heeft gedeeld.

I. Of er eenig ziekelijk gebrek in het samenstel der ingewanden gevonden word.

V I.

REGELEN, WELKE MEN MOET IN ACHT NEMEN BIJ HET ONDERZOEKEN VAN HET ONDERLIJF.

1. **M**en moet alle tegennatuurlijke gesteldheden, zoo van de kleur als veranderingen, van de effen- of oneffenheden enz. der **UITWENDIGE BEKLEEDZELEN DES BUIKS** nauwkeurig in oogenschijn nemen; en daar het hier dikwerf het geval kan zijn, dat er, voor het oog niets beduidend schijnende, beledigingen, schuddingen, drukking, bersting van eenig inwendig deel plaats vinden, moet men vooral alle roode, bruine of blaauwe **VLAKKEN** naauwkeurig onderzoeken, en nagaan, of zij in eenig verband met andere beledigingen staan; hoe diep deeze vlakken gaan, en of er ook uitstortingen van bloed, door insnijding te ontdekken, voorhanden zijn, en zoo ja, aan welk gedeelte des onderlijfs, en in welke uitgestrektheid; zij plaats vinden.

2. Zo er **BREUKEN** (*herniæ*) of **UITZAKKING** (*prolapsus*) in ontdekt worden, moet men dezelve naauwkeurig onderzoeken en beschrijven.

3. Elke buitengewoone HOOGTE of OPZWEL-
LING aan het onderlijf moet men onderzoeken,
en nagaan of zij bepaald of onbepaald is; of zij
hard is; of er eene schommelende beweging in
gevoeld word; of zij gelijk is aan eene door
lucht opgespannen blaas; in welk gedeelte des
onderlijfs dezelve plaats vind, en in hoe verre
zij met het bederf van het overige des lichaams
in verband of gelijk staat.

4. Bij VROUWELIJKE VOORWERPEN, waar de
MAAGDOM, ZWANGERHEID of VOORAFGEGAANE
VERLOSSINGEN in overweging komen, moet men
opmerken.

A. Of de buik OPGEZWOLLEN en GESPANNEN,
en welk gedeelte van denzelven wel het
meest opgezet is; of het gezwel schommelt,
of als eene door lucht opgevulde blaas
gespannen is, dan of zij zich als een hard
vast lichaam laat aanvoelen; of de buik
zijne natuurlijke hem eigene WELVING heeft,
of de huid WEEK, met PLOOIEN en als met
gebrande LIDTEKENEN bezet of gefron-
felt is.

B. Of de GROOTE LIPPEN der schaamelheid
week en slap, gezwollen en als opgeblaa-
zen, of eng en hard zijn; of het MAAG-

DEN-

DENVLIES (*Hijmen*) rond of als een halve maan, of geheel ondoorboord is; (*) dan
of

(*) Hoe weinig men wegens het al of niet tegenwoordig zijn van het Hijmen, en dus wegens het al of niet daar zijn van den maagdom, een beslissend besluit kan opmaaken, blijkt uit die voorbeelden, waarin het maagdenvlies, uit een natuurlijk aangebooren gebrek, geheel ontbreekt, (Z. J. G. TOLLBERG *de varietate Hymenum* Hal. 1791) gelijk ook hieruit, dat zelfs het bestaan van het zelve door voornaame ontleedkundigen geheel ontkend word (Z. DIONYS *Anat. S. II. pag. 243.*) Dat dit vleesch, ook zonder onkuisheid, door springen, paardrijden, uitzakkingen, steensnijdingen of soortgelijke, scheuren kan, is eene stellige waarheid. Soms, gelijk *Tollberg* een geval aanhaalt, gebeurt het, dat hetzelfde zakachtig en even als *carunculae* gevormd, ja zelfs, na bekende onkuische handelingen, onbeschaadigd gebleeven is, wanneer namentlijk geen volledige ingang der manlijke roede in de scheede, bij de bijslaap heeft plaats gehad, gelijk *Huxham* (*PHILOS. TRANSACT. Vol. 32. pag. 408*) een geval opgeeft, vergeleeken met mijne *Differt. DE NATIVO VESICAE URINARIAE INVERSAE PROLAPSU* pag. 30; of wanneer de scheede buitengewoon wijd, en het manlijk lid daarentegen zeer klein is; of wanneer het zelve, gelijk *Brendel*
(PRAEL.

of in deszelfs plaats MIJRHTEN GEDAAN-
TIGE VLEESCH-HEUVELTJES (*carunculae*
myrhti-

(PRAEL. IN *Teichm.* INST. MEDIC. LEGAL. Edit. F. G. Meyer Hannov. 1789. pag. 91. §. 3.) vooronderstelt, bij de bijslaap, onmiddellijk na het vloeien der maandstonden hebbende plaats gehad, in welken tijd dit vliesch zeer verslapt is — voornaamlijk wanneer het eene halfmaanswijze gedaante heeft — zich, zonder te scheuren, tegen de scheede aangelegd heeft. Hiertoe behoorende waarnemingen vind men bij *Ruysch* (OBSERV. ANATOM. CHIR. XXII.) bij *Schurig* (SPERMATOLOGIA, C. X. §. 19.) bij *Walter* (BETRACHT. UBER DIE GEBURTS-THEILE DES WEIBLICHEN GESCHLECHTS. Berl. 1776 S. 13.) bij *Osiander* (DENKW. FÜR DIE H. K. UND GEBURTSHÜLFE B. 2. St. I. S. 14. und ANNALEN DER ENTBINDUNGS-LEHR ANSTALT AUF DER UNIVERSITÄT ZU GOTTINGEN V. J. 1800. St. I. S. 176 und S. 179) en bij *Tollberg* (a. a. O.). De laatste beschrijft — en heeft het ook in eene plaat afgebeeld — een geval, door den ouden *Meckel* waargenomen, waarin eene persoon een kind van vijf maanden dragt, met alle deszelf vliezen omkleed, ter weerd bragt, en waar het scheede vlies eene ringachtige gladde gedaante behouden had. — In eene door *Walter* beschreeven geval volgde eene gelukkige verlossing, nadat men vooraf het maagdenvlies, door
’t welk

myrhti formis) geplaatst zijn; hoedanig de gesteldheid der NYMPHAE, CLITORIS en der MOEDERSCHEEDE is; of in deeze laatste een bloedig, lijmig of etterachtig vocht gevonden word; of dezelve gezwollen, of omgekeerd en uitgezakt, of gescheurd is; of zij naauw, vast en sterk gerimpeld, dan of zij wijd, slap en glad is; of het VORKJE (*Frenulum*) aanwezig, of gescheurd en verdweenen is, of de BILNAAD (*Perinaeum*) gescheurd is; hoe de MOND der BAARMOEDER is gesteld, of hij namelijk kort vooraan in de scheede, of hoog en agterwaarts, en dus moeilijk te beslaan is; of de HALS der BAARMOEDER week, kort of als een ronde kring gevoeld word, en of gemelde mond volledig gesloten is of niet; — bij welke beoordeeling deezer verscheidenheid des moedermonds, in levende lichaaamen, men vooral moet acht geven, of ook bij MAAGDEN eenig gedaantegebrek van het maagdevlies plaats heeft, het zij het zelve ge-

't welk de man altijd in het volkomen genot des bijslaaps was verhinderd geworden, had doorgesneden.

geheel geflooten of zoodanig vernaauwd is, dat het bloed, ten tijde der maandstonden, niet kan uitvloeien, maar in den moedermond, door de ophooping deezer vloeistof, ophoopt, stolt en daardoor den moederHALS en MOND rekt, opspant en verwijdert, in welk geval men tot eene valsche fluitreden verleid zou kunnen worden, wanneer, daardoor, het gespannen maagdenvlies, zonder toedoen der kunst, werd opgescheurd en openbarste. Men verg. *Osianders* DENKWURDIGHEITEN B. 2. St. I. §. 59. — en eindelijk ook of gemelde mond week, slap of als gekerfd is; en of deszelfs spleet langwerpig of in een cirkelronde gedaante veranderd is of niet. (*)

C.

(*) Wanneer men volgens de opgegeven kenmerken van *Stein* (THEOR. ANLEITUNG ZUR GEBURTSHÜLFE NEU. AUFL. §. 173) een besluit met opzigt tot de kenteecken der zwangerheid, door onderzoek, bij levende personen wil opmaaken, moet men daarop altijd bedacht zijn, of eene zodanige persoon meermaalen bezwangerd is geweest, of gebaard heeft, dewijl deeze tekenen alsdan wisselvallig zijn: Want, waarom *Stein* (a. a. O.) zelf aanmerkt, dat men geen vasten leidraad kan trekken omtrent de zoodanigen, die:

C. Of men aan de teeldeelen, of in derzelver nabijheid, eenige ZIEKLIJKE ONGESTELDHEID waarneemt.

5.

die meermaalen zijn bezwangerd geweest, het is zeer wel mogelijk, of dat de moedermond eene bijzondere gedaante heeft aangenomen, gelijk ook *Stein* zelf (a. a. O. §. 178) door voorbeelden heeft bevestigd, waarbij hij zegt, dat de mond der baarmoeder in zulke gesteldheid kan gevonden worden als die van vrouwen, welke in de eerste maanden haarer zwangerheid zijn — of dat de aart deezer veranderingen uit ziekelijke ongesteldheden of plaatselijke gebreken voorkomt. (e)

(e) De zekere kentekenen der zwangerheid zijn moeilijk te bepaalen. De *regelmaatige* veranderingen, welken de baarmoeder, zoo in *gedaante* als *ligging*, van tijd tot tijd ondergaat en aanneemt, kunnen en mogen gegronde vermoedens opleveren; dan de tegenwoordigheid der Vrugt, door onder slaan te ontdekken, is egter alleen het zeker en onbedrieglijk kenteken van zwangerheid: Weshalven het dan ook, in gevallen, waarin er den Rechter hoogst aan gelegen ligt om zeker te weten, of eene vrouw al of niet zwanger is, vooral raadzaam is, zoodanig eene vrouw, van maand tot maand, te onderzoeken, en de veranderingen der baarmoeder behoorlijk gadeslaan; dewijl men anders eenen mislag kan begaan, en door een voorbaarig en overijld besluit, gevolgen doen gebooren worden, welken de

5. Bij MANS-PERSOONEN moet men voornaamlijk acht geven, of de TEEL- of NABIJGELEGENE DEELLEN gezond en welgesteld zijn, dan of er eenig GEBREK aan dezelve te ontdekken is.

6. Wanneer men WONDEN aan het onderlijf vind, moet men, in de eerste plaats, onderzoeken, of de wond gehouwen, gestoken, gesneeden, geschooten, of gebrand is; of dezelve in de holligheid des buiks DOORGAAT, of NIET; of er ontsteking, verettering of versterking aanwezig is; welke deelen, en bijzonderlijk of er bloedvaten, en voornaamlijk de uitwendige buikslagader (*arteria epigastrica*) gekwetst zijn; of alleen het vleeschzig gedeelte der buikspieren, dan of ook teffens de peesachtige vereeniging (*linea alba*) gekwetst is; of zich veelligt ergens verborgene etterholtens en pijpzweeren gevormd hebben; of de toegebragte wond zich enkel tot het uitwendige van den penszak bepaalt; of deez' penszak op de gewonde plaats uitgezet is, en de ingewanden in eene ziekelijke gesteldheid zijn; of er zich mischien eene beknelling deezer ingewanden opdoet; of de penszak zelf ontstoken,

wet niet gedooft, en daarbij zeker tot oneer van den berigtgever strekken moeten. (Vert.)

ken, of in eenen staat van verettering of versterking overgegaan is, dan of hij zelfs volkomen deelt in de toegebragte wond; of in dit geval eenige ingewanden des onderlijfs, en zo ja, welke door de opening zijn doorgedrongen; of de uitwendige teeldeelen gekwetst zijn en hoe; of zij naamlijk aanmerkelijk in- of geheel afgesneden zijn, en of de balzak gekwetst is, en hoe. (*)

7.

(*) Dat de kwetzing deezer deelen, zelfs in die gevallen, waarin geen spoedige hulp kan worden toegebragt, niet altijd, uit hoofde van sterke bloeding, doodlijk is, word door verscheidene waarnemingen bevestigd. — Zonder van het geval, door *Gilibert* medegedeeld, te gewagen, wanneer een tweejaarig kind hetzelfde als *Paracelsus* wedervoer, dat naamlijk zijne teeldeelen door een zwijn geheel afgebeten werden, en de wond zonder eenige hulp der kunst genas, dewijk hier eene kwetzing en verscheuring der vaten plaats had, welke het bloeden belette, en zonder vroegere gevallen van dergelijken aart, door *Stalpart van der Wiel* (*OBSERV. Cent. I. Obs. 84. pag. 357*) verzameld, aantevoeren, wil ik alleen twee gevallen van laater tijd bijbrengen; in het eerste van welken (*MED. COMMUNICATIONS. Vol. 2. No. 7.*) een vijfenzeventig jaarige boer, in een aanval van melancholie, zijne teeldeelen bij het onder-

7. Bij het onderzoek der BUIKS-HOLLIGHEID moet men de volgende regelen in acht nemen.

A. Men moet naauwkeurig letten op alles, wat, zoo ten aanzien der ligging, gedaante als anderzins, van den natuurlijken en gezonden staat AFWIJKT.

B. Men moet letten op den TRAP VAN BEDERF, 't welk men in 't onderlijf ontdekt.

C. Bij de BEZIGTIGING VAN ELKS BIJZONDERE DEELEN moet men zorgvuldig acht geven op de meerdere of mindere maate bloeds, welk men in deszelfs bloedvaten

aan-

lijf glad wegsneed; en in het laatste van welken een dragonder de zijne insgelijks met een scheermes afsneed, en dezelve als een offer aan zijne jaloersche vrouw bragt. — Dat bij eene kunstmaatige afzetting der manlijke teeldeelen het bloedstelpen weinig moeite baart, heb ik zelf, bij eene kunstbewerking van dien aart, door den kundigen Heelmeester *Lynn* in het Wesmunster Hospital te Londen verrigt, opgemerkt. — In China berooft men personen, die reeds de jaaren der kindsheid ontwasfen, ja zelfs volwasfen zijn, van alle haare teeldeelen, zonder dat deeze kunstbewerking gevaarlijke gevolgen heeft (*Z. Staunton's AUTHENTIC ACCOUNT OF AN EMBASSY TO THE EMPEROR OF CHINA. Vol. 2. p. 314.*)

aantreft ; of zij naamlijk zeer ſterk met bloed opgevuld en gespannen zijn, dan of zij buitengewoon ledig en bleek zijn.

D. Men moet letten op de hoeveelheid en het gewigt der VOCHTEN, het zij water, bloed, etter, pis, ſpijszap, melk, drek enz. welken men in de holligheid des Buiks vind, en dezelve, indien zulks nuttig zijn kan, ſcheikundig onderzoeken.

E. Bij het nader onderzoek dier buiks INGEWANDEN, WELKE tot de SPIJSVERTEERING dienen (*viscera chylopoietica*) moet de naarforsching zich bijzonderlijk tot de volgende voorwerpen bepaalen :

- a. Of het NET (*Omentum*) en het DARM-
SCHIJL (*Mefenterium*) gekwetst zijn, en hoe; of dezelve ergens ingeklemd zijn, en of ook de groote bloedvaten in de kwetzing gedeeld hebben; of het net of darmſchijl ontſtooken, verzwooren, of in een vuil bederf overgegaan is; of er ook ſcheuren in een deezer deelen gevonden worden; — en of er ook verhardingen, gezwollen of ſoortgelijke te ontdekken zijn.
- b. In welken toestand de MAAG zich bevind; of zij ledig of gevuld is en waar-

mede, en hoe veel dit in maat en gewigt bedraagt; of zij ontflooken, met zweeren of brandige vlakken bezet is; of zij gekwetst, en de wond groot of klein is; of alle de vliezen der maag of flegts eenige doorboord zijn; welk gedeelte derzelve gekwetst is; of er aanmerkelijke bloedvaten der maag in de kwetzing deelen; of de kwetzuur in de nabijheid van eenen der maagmonden is, en of de maag ledig of gevuld was, toen zij gekwetst werd — (Bij alle beledigingen, die men aan de maag ontdekt, moet men bijzonderlijk naspooien, of zij ook ontstaan kunnen zijn uit eene geweldige schudding der maag, als welke op zich zelve, uit hoofde van het groot aantal van zenuwen, die zich in de maag bevinden, een plotslijken dood veroorzaaken kan) — of er scheuren in de maag te ontdekken zijn; of er in dezelfde en in de darmen veele wormen, en van welk soort, gevonden worden; terwijl men ook daarop moet letten, of er zich somtijds ergens aan de maag een ziekelijk gebrek opdoet, b. v. eene ongewoone vernauwing of verwijding van de.

dezelve, verdikking der rokken, verharding van derzelve monden enz.

- c. In welken staat de DARMEN zich bevinden, en of zij ledig of opgevuld zijn, en en waar mede; of zij ontstooken, veretterd of in een staat van versterking zijn overgegaan; of dit algemeen is, of slegts tot eene plaats bepaald, en tot welke; of men dezelve in hunne natuurlijke ligging aantreft, dan of zij ergens daarvan zijn afgeweeken, en zo ja, hoe en waar; of zij aan elkanderen zijn gewasfen; of zij, op de eene of andere plaats vernaauwd, of samengefnoerd, of buitengewoon verwijderd zijn; of de wonden, welke tot in de holligheid des onderlijfs zijn doorgegaan, ook de kwetzing der darmen ten gevolge gehad hebben, dan of deeze, gelijk meestal plaats heeft, door haare slibberachtigheid het kwetzend werktuig ontweeken zijn; van welken aart de wond der darmen is; of zij geheel afgesneden zijn, en waar, en of daardoor veelligt een kunstige aars ontstaan is; of de wond enkelvoudig of met anderen vereenigd is; of men scheuren in de darmen ontwaart,

en in welken graad van ontsteking, verettering of versterking men de darmwonde vind.

d. Of de **LEVER** en **MILT** in haare samenstelling, kleur, ligging, grootte en vastheid van haaren regelmaatigen toestand afwijken; indien zij gekwetst zijn, of de wond alleen de oppervlakte raakt, dan of zij meer of min in haare zelfstandigheid zelve is ingedrongen; of daardoor de groote vaten deezer ingewanden beledigd zijn; of men de lever en milt, in geval van kwetzing, ontstoken, veretterd of verstorven vind; of zij mogelijk door een uitwendig, aan het onderlijf toegebragt, geweld geborsten en gescheurd zijn; of deeze scheuring zich tot de groote vaten uitstrekt; en of, in gevallen van deezen aart, ook eenige ziekelijke weekheid, waardoor zij veelligt voor deeze scheuring meer vatbaar waren, in deeze ingewanden te bespeuren is.

e. Of de **GALBLAAS** en **GALLEIDERS** van hunnen gezonden staat afwijken; of de galblaas veelligt geheel ontbreekt; of hij veel of weinig gal in zich bevat en van
wat

wat foort; of hij galsteen in zich bevat; of hij of de galleiders om deeze steenen krampachtig zijn samengetrokken; of men eenige ontsteeking in denzelven waarneemt; in geval van kwetzing, of de galblaas zelf, of de GALBLAAS-BUIS (*ductus Cysticus*) of de LEVER-BUIS (*ductus Hepaticus*) of de gemeene GALBUIS (*ductus cholidochus Communis*) gekwetst is; waarwaarts de uitgestorte gal zich eenen weg gebaand heeft, en of men eenige sporen van eenige nadeelige werking daarvan bespeuren kan; of men eenige samengroeiing der galbuizen, en van welken ontwaart; dan of veelligt eene werktuiglijke samendrukking van dezelve, door eene ziekelijke zwelling ontstaan, plaats heeft. (*)

f. Of

(*) Ik heb onlangs gelegenheid gehad om dit geval in het lijk van een kind waartenemen, het welk bij eene anderzins schijnbaar volle gezondheid, eensklaps door eene hevige braaking werd aangetast, en oogenblikkelijk daarop stierf. De dunne darmen, benevens derzelver vaten, waren op onderscheidene plaatsen hevig ontflooken, de lever was buitengewoon rood, en de galblaas, niettegenstaande het hevigst braaken,

f. Of het ALVLEESCH (*Pancreas*) en deszelfs buizen onbeschadigd zijn, of men in hetzelfde verhardingen, versteeningen, ontsteking enz. ontwaart; of hetzelfde gewond is en hoe.

g. Of de BORSTBUIS (*Ductus thoracicus*) gekwetst is, en op men eenige spooien van uitstorting van vocht uit dezelve ontdekt.

F. Bij het onderzoek der DEELEN, WELKE
TOT DE AFSCHIEDING EN ONTLASTING
DER PIS DIENEN; (*viscera uropoietica*)
moet

bovenmaatig groot, ontstoken en tot overstelping toe met gal opgevuld. Bij den uitgang der *Ductus Wirfungianus* vond ik eene beenachtige verharding van omtrent drie vierde duim langte en een halve duim breedte, waardoor de gemeene Galleider zoo samengedrukt wordt, dat zich daaruit en de verhinderde ontlasting der galblaas, derzelver geweldige uitzetting door de daarin opgehoopte gal, derzelver ontsteeking en die des darmkanaals, en het hevig schoon vrugteloos braaken ligtlijk verklaaren laat. Bij eene gantsche werkeloosheid der galbuizen, had men natuurlijk niets van dit gebrek vooraf kunnen ontdekken.

moet men inzonderheid letten op de volgende bijzonderheden:

a. of de NIEREN en BIJ-NIEREN, ten aanzien haarer ligging, gedaante, grootte, kleur, samenstelling en gesteldheid, van den gewoonen regel afwijken; of men aan dezelve eenige verzwearing, verettering of versterking ontdekt; of men er verhardingen en steenachtige klonten in vind; of en waar zij gekwetst zijn; of deeze kwetzing alleen de oppervlakte of ook derzelver binnenranden raakt, en bijzonderlijk of derzelver groote bloedvaten, het zij voor derzelver ingang in de nieren, het zij in der nieren zelfstandigheid zelve, in deeze kwetzing deelen; of de nieren gekwetst of geborsten zijn, en hoe diep de scheur in derzelver zelfstandigheid indringt; en of er in geval eener verzwearing der nieren, eenige mogelijkheid geweest is voor het ontstaan eener opening, waardoor zich de etter naar buiten ontlast heeft.

b. Of de PISLEIDERS (*uretheres*) niet afwijken van hunne regelmatige hoedanigheid; of zij door steenen verstoppt, vernauwd,

naauwd, verwijd of ontflooken zijn; of zij gekwetst zijn, en of er uitstorting van pis plaats vind.

c. Hoe de PIS-BLAAS gesteld is, en of de- zelve niet van zijnen regelmatigen toestand afwijkt, zoo ten aanzien van des- zelfs ligging, samenstelling en toestand der vliezen, als van deszelfs uitzetting; of er aan denzelven eenige ontfteeking, verzwearing of versterking te ontdekken is; of deszelfs openingen in haaren natuurlijken staat zijn; of men iets en wat en hoeveel, ook steenen of andere vreemde lichamen denzelven vind; of dezelve gewond is en hoe, en of deze wond door kwetzing veroorzaakt is of niet; of alle deszelfs rokken, en teffens ook de groote slagaderen in de kwetzing deelen; of deze kwetzing ter zulker plaatze is, dat het uitgestort bloed en pis geen uitweg ter ontlasting naar buiten gebaad kon worden; en of de blaas geborsten is.

G. Bij het onderzoek der DEELEN, WELKE TOT DE VOORTTEELING DIENEN (*viscera genitalia*) moet men letten;

a. bij

a. bij MANNEN,

α. hoe de BALLEN gesteld zijn; of zij ook ergens ontaart, bijzonderlijk of zij ook eenigzins beledigd zijn, en hoe; of zij gekwetst, ontstoken, veret-
terd, of verstorven zijn;

β. of de ZAADVATEN (*vasa spermatica*), het zij binnen in de holligheid des onderlijfs, het zij buiten dezelve, gekwetst zijn;

γ. of de ZAADBLAASJES (*vesiculae seminales*) gekwetst, en hoe zij in het algemeen gesteld zijn;

b. bij VROUWEN

α. of de BAARMOEDER bezwangerd is of niet; hoe sterk zij uitgezet is; of derzelve holligheid zulke driehoekige gedaante heeft, dat derzelve randen naar binnen of buiten gekeerd zijn, en of alzoo hier uit blijken kan, dat zij te vooren bezwangerd geweest is; of zij aan de nabijgelegene deelen is aangegroeid; hoe haare zelfstandigheid zelve gesteld is; wat men in derzelve holligheid vind, het zij bloed, water, etter, een bevrucht eij, een
moe-

moederkoek (en aan welk gedeelte der baarmoeder), stukken van denzelven, eene wanvrucht (*mola*), vleeschi-ge uitwasfen (*polypi*), eene versteende vrucht, of eenig ontaart wezen; of zij gekwetst is en waar, en of zulks wel-licht als een gevolg eener onvoorzich-tige afhaaling der nageboorte, of eener onbehoorlijke behandeling bij de ver-losfing, is aantemerken; of zij ont-foonken, veretterd, verstorven of met kankerachtige zweeren bezet is; of zij fomtijds weggesneeden is, (*) en dus gantschlijk ontbreekt; of men aan derzelver inwendige oppervlakte eeni-ge beledigingen, door eene voorgaande verlosfing veroorzaakt, kan ontdek-ken,

(*) Meerdere voorbeelden van dien aart vind men bij *Conradi* a. a. O. pag. 349, waarbij men nog een, door *Gilibert* (ADVERS. MED. PRACT.) opgegeven, kan voegen. Het door *Wrisberg* (COMMENT. MED., PHYSIOL., ANAT. ET OBSTETR. ARG. Vol. I. Gott. 1800) medegedeelde geval eener weggesneedene baarmoe-der word nog omftandiger in *Ostlander's* aangevoerde ANNALEN (B. I. St. 2. S. 100 sq.) beschreeven.

ken, en welke; of zij geborsten (*), omgekeerd of uitgezakt is;

β. in welken toestand zich de FALLOPIAANSCHÉ BUIZEN (*Tubae fallopianae*) en de EIJERNESTEN zich bevinden; of zij ontstooken, verzwooren of verstorven zijn, of er eene vrucht in te ontdekken is, en of zij verhard, waterzuchtig of op eenige andere wijze ongesteld zijn;

γ. indien er eene VRUCHT in de baarmoeder aanwezig is, (welke niet of mogelijk nog gered kan worden,) (†) moet men derzelver ligging, grootte, gewigt, de merktekenen haarer meerdere of mindere rijpheid (Z. onder IX. 3.), den graad en de tekenen van bederf, die daaraan zijn waartenemen (Z.

(*) Veele voorbeelden hiervan vind men in *Baldinger's BIOGR. JETZ LEBENDER ARZTE*. B. I. St. I. p. 34, en bij *Conradi* a. a. O. p. 344. Eenige latere gevallen kan men vinden in *Duncan's ANNALS OF MEDICINE*. Vol. III. St. II. N. I.

(†) Men vergelijke *B. Bell's LERHBEGRIFF DER WUNDARZNEIK*. Leipz. 1790. Th. 5. S. 562.

(Z. onder IX. 2.), en in het algemeen iedere wanftalligheid, die men daarom ontdekt, nauwkeurig optemerken.

H. Men moet naauwkeurig acht geven op kwetzingen, of gebreken die men aan de groote, zich in het onderlijf bevindende, **BLOEDVATEN** ontdekt.

I. En even zoo moet men ook oplettend gadeslaan, gebreken van allerlei aart, welken men aan den **BEENIGEN GRONDSLAG DES ONDERLIJFS**, nam. het onderste gedeelte des ruggraats en het bekken ontwaart. Ook is het bij het onderzoeken van zwangere lijken nodig het **Bekken** naauwkeurig te meeten.

V I I.

REGELEN, WELKEN MEN BIJ HET ONDERZOEK VAN VERSTIKTE PERSOONEN BIJZONDER- LIJK MOET IN ACHT NEMEN.

Bij het gerechtlijk Schouwen van zulke per-
foonen, van wien het waarschijnlijk is, of van
wien men ten minsten eenige aanleiding heeft
om te vermoeden, dat zij door BELETTE ADEM-
HAALING, of door het INADEMEN VAN SCHA-
DELIJKE LUCHTEN OF DAMPEN zijn omgekomen,
verdienen de volgende bijzonderheden vooral
naauwkeurig opgemerkt te worden:

1. In gevallen van deezen aart is zeker de
eerste en groote vraag, is het mogelijk, dat zulk
een schijnbaar omgekomen, door gepaste hulp-
middelen, weder in 't leven gebragt kan wor-
den.

2. Bij de uitwendige bezichtiging moet men
bijzonderlijk daarop letten, of men ook aan den
hals of borst eenige spoooren van kwetzing ont-
waart, en alzoo

A. of de BORST plat en samengedrukt schijnt;
of met eenige breeking van derzelver been-
deren, en van welken, ontdekt; of men

ergens eenige gekneusde plekken ontwaart, en van welken omtrek en welke kleur; of deeze donker kleurige vlakken gezwollen zijn; of derzelver insnijding enkel in de oppervlakte der huid zichtbaar zijn, dan of zij tot in de vetrok, of ook zelfs tot in de daaronder liggende spieren, doordringen, en of men eenig uitgevaat bloed in dezelveu gewaar word.

B, Of men aan den Hals eenige spooren van verworping, door touw, band, doek of iets dergelijks ontwaart; waar men deeze spooren ontdekt; of zij slegts ondiep en niet anders dan de overige huid des hals gekleurd, dan of zij diep, verheven van randen, gezwollen en wankleurig zijn en hoe; of er eene daadlijke belediging der huid zichtbaar is; hoe diep de wankleurigheid der huid zich naar binnen uitstrekt; of er eenige andere onderscheidene spooren van kwetzing, met of zonder belediging der huid, te vinden zijn, alle welken men, hoe klein zij ook mogen wezen, oplettend moet onderzoeken; aan welk gedeelte van den hals men deeze spooren vind, bijzonderlijk, hoe nabij aan het strotten-

tenhoofd (*Larynx*) en het hoofd des flokdarms (*Pharynx*), hoe groot en van welke kleur zij zijn; hoe diep de veranderde kleur in dit gedeelte doorgaat, en of men ook uitgestort bloed ontwaart.

C. Of ergens in de HOLLIGHEID VAN DEN MOND OF VAN DE KEEL eenige vreemde zelfstandigheid te ontdekken is, of de tong of eenig ander deel in den mond of keel meer dan gewoonlijk gezwollen, en of wellicht de tong tegen het verhemelte als opgerold is.

D. Of de gantsche HALS EN HET HOOFD GEZWOLLEN, ROOD, BRUIN OF BLAAUW ZIJN; of bijzonderlijk de vaten van den hals door bloed zijn opgespannen; of het aangezicht opdragtig is; of de oogen rood uitpuilen; of de lippen eene donkere kleur hebben; of de tong in den mond is, of buiten denzelfven hangt; en of men voor in den mond of voor in de neusgaten schuim, en wel bloedig schuim, ontdekt.

E. Of ergens anders aan het lichaam eenig SPOOR VAN BELEDIGING te bespeuren is, waarbij men bijzonderlijk ook de bovenste ledemaaten nauwkeurig onderzoeken moet,

om daaruit te kunnen afleiden, of er ook een zelfmoord kan geschied zijn.

3. Bij het ONTLEDEN VAN DEN HALS moet men vooral letten op de geschapenheid van het strottenhoofd en het hoofd des flokdarms, en inzonderheid daarop; of derzelver kraakbeenderen ergens beschadigd, gekwetst, gedrukt, samengedrukt, of uit elkanderen geweeken zijn; of de groote bloedvaten aan den hals door bloed opgespannen zijn, en of deeze opspanning aan de eene zijde sterker is dan aan de andere, en aan welke; of men in de luchtpijp of flokdarm een vreemd lichaam aantreft, dan of zij met een schuimig, slijmig of bloedig vocht opgevuld zijn; en of men ergens aan de, zich aan den hals bevindende deelen, eenig gebrek gewaar word.

4. Bij de OPENING DER BORSTHOLTE moet men vooral zeer bijzonder letten op den toestand der Longen, en acht geven of zij van bloed opgespannen en donker blaauw zijn, en voornaamlijk of de regter kwab buitengewoon sterk met bloed is opgehoopt; of bij het doorsnijden der longen een schuimend bloed uit dezelve voortkomt; of men in de longen een bloedig schuim vind; of er ergens eenig gebrek aan de longen of aan eenige andere in de borsthol-

holte gelegene deelen, welke op dezelve eenigen invloed kunnen hebben, plaats heeft, — of het Hart, bijzonderlijk deszelfs voorste of regter helft, met bloed, het zij geronnen of vloeibaar, opgevuld is; of de groote bloedvaten, vooral de HOL-ADER, (*vena cava*) met bloed zijn opgehoopt; of ergens aan het Hart, en deszelfs groote bloedvaten eenig gebrek te bespeuren is; en of de borstholte of het hartenzakje met veel of gantsch en al met een bloedig vocht opgevuld is, en met hoe veel.

5. Bij het ONTLEDEN VAN HET HOOFD komt het, na vooraf te hebben opgemerkt, of er ook ergens eenige belediging aan hetzelve te bespeuren is, hoofdzakelijk daarop aan om te onderzoeken, of de beenige kas, waar in de hersenen zijn opgesloten, onbeschadigd is; of derzelver bloedvaten en vliezen met bloed zijn opgehoopt, dan of men uitgevaat bloed aan de oppervlakte, of in de zelfstandigheid, of in de holigheden, of aan de grondvlakte der hersenen vind.

6. Bij het ONDERZOEK VAN HET ONDERLIJF moet men, behalven dat men zijne aandacht oplettend moet vestigen, op alle belediging, welke zich hier mogt opdoen, daarop bijzonderlijk acht

geven, of deszelfs bloedvaten met bloed opgehoopt, of naar gewoonte gevuld, of ledig van bloed zijn; — In alle gevallen egter, waarin het uit het reeds te vooren gedaane onderzoek geheel niet blijkt, dat de dood door verstikking veroorzaakt is, moet men bijzonderlijk dat, wat men in het darmkanaal vind, niet ondoorzogt laten, en vooral hetzelfde zeer naauwkeurig onderzoeken, wanneer er mogelijkheid is, dat de dood door vergift veroorzaakt is.

7. Met betrekking inzonderheid tot zulke lijken, die in het WATER, of eenige andere vloeistof, dood gevonden worden, komt het er vooral op aan om onderzoek te doen naar de volgende omstandigheden.

- a. Of men, *buiten die, welke algemeen aan in 't water gesmoorde personen worden waargenomen*, nog eenige ANDERE BELEDIGINGEN aan het lichaam van den in 't water dood gevonden persoon ontdekt, en van welken aart die zijn, als b. v. of zij in verworgingen, kwetzingen van het hoofd, opscheuringen der huid, afscheuringen der nagels, verstikkende indrukzels van een koord, band of doek, beledigingen door eenig ander werktuig, of

of in spooren van vergiftiging enz. bestaan.

b. Naar de meening der Ouden moest men ook onderzoeken, of er IN DE MAAG VEEL WATER of eenige andere vloeistof gevonden werd. (*)

c. Naauwkeurig intusfchen moet men daarop letten, of men IN DE LONGEN EN DE LUCHTPIJP een SCHUIMEND VOCHT ontdekt, en van welken aart hetzelfde is. (†)

d.

(*) Men twist hierover niet meer: Het is thans uitgemaakt, dat de oorzaak des doods van eenen drenkeling daarin geenszins te zoeken is.

(†) Eene omftandigheid, die zeker wel in het algemeen van veel belang is; doch die egter, naar mijne gedagten, de vraag, of een in 't water dood gevonden lichaam ook daarin daadlijk gestorven is, geenzins beflist; met welke gedagten zich ook *Champeaux* en *Faisole* (*EXPERIENCES ET OBSERVATIONS SUR LA CAUSSE DE LA MORT DES NOYÉS. Lyon 1768.*) en *Pouteau* (*OEUVRÉS POSTHUMES, T. 2. à Par. 1783*) vereenigen. Want bij allen, die door schrik, felle koude, en in 't algemeen aan eene beroerte in het water sterven, treft men dit schuimend vocht niet

d. Bijzonderlijk egter moet men letten op de hoeveel- en hoedanigheid van het bloed het welk men in het hart en deszelfs groote vaten vind, en vooral naauwkeurig opmerken, of hetzelfde geronnen of vloeibaar is. (*)

8. Men moet egter bij elk onderzoek van deez aart ook daarop naauwkeurig acht geven, of er geene spooren te ontdekken zijn, welke aanwijzen, dat de dood aan eene andere oorzaak moet woreen toegeschreeven.

aan, terwijl men hetzelfde bij elk ander soort van verstikking kan vinden, gelijk ik zelf hetzelfde in de longen en luchtpijp van eenen gehangenen heb waargenomen. Verg. *de Haan* RAT. MED. T. XV. p. 43.

(*) Hoe zeer egter de vloeibaarheid des bloeds geen zeker kenteken is, dat de eenige waare oorzaak des doods in 't water te vinden is (vergl. meine BEITR. ZUR ÖFFENTL. UND GERICHTL. ARZNEK. St. I. S. 189.)

V I I I.

REGELEN, WELKE MEN BIJ HET OPENEN VAN DOOR GIF OMGEKOMEN PERSOONEN BIJZONDERLIJK MOETEN IN ACHTGENOMEN WORDEN.

I. **N**aardien men onder die zelfstandigheden, welke, uit hoofde haarer scheikundige werkingen, (*) het leven van het dierlijk lichaam schaade-

(*) De eigenschappen der vergiften zijn, dat zij op eene scheikundige wijze werken. Wat de zogenaaemde werktuiglijk (mechanisch) werkende vergiften, b. v. gestooten glas en soortgelijke, (welken men met meer recht tot die vergiften brengen kan, die *Lindestolpe*, (Z. de *venenis*, Ed. *Stenzel*. *Francof.* 1739. pag. 639. *Thes.* 26.) even als *degens*, *dolken* en *kogels*, onder de *venena cardiaca* rekent) betreft, zij het mij gegund hierbij aantemerkten, dat het besluit, het welk men, uit de waarnemingen van *glasflokken* en uit eenige latere proeven van *Caldani* en *Mandrizzato*, wegens de onschadelijkheid dezer zelfstandigheden getrokken heeft, al te voorbarig is. *Caldani* (*saggi scientifici e letterari dell. Acad. di Padova* T. 3. P. 2. — *Weigels ital. Med. Chir, Bibl.* B. 2. ft. 2. S. 61.) nam proeven aan onder-

delijk zijn, vrij onbepaald, flegts aan de zodanigen, in den eigelijken zin, den naam van gif geeft,

derscheidene dieren, en — wat bezwaarlijk een Duitsch Natuurkundige zou gedaan hebben — aan een vijftien jaarigen jongen, dien hij gestooten glas liet innemen, zonder daarvan eenig ongemak te voelen. *Mandruzzato* herhaalde deeze proeven, met een even goed gevolg, aan andere dieren, en — gelijk ook een Duitscher gedaan heeft — aan zichzelf. Uit deeze proeven blijkt alleen, dat het doorslokken van gestooten glas *niet altijd* schadelijk is: Maar nimmer kan uit enkele proeven bewezen worden, dat niet, in andere gevallen, een of meer scherpe schilfers zich aan het inwendig bekleedzel van het Darmkanaal zouden kunnen hechten, en daardoor fleeking, prikkeling, ontsteeking en haare gevolgen verwekken. Ook leert de ondervinding, dat alle, die zich in het glasflokken geoefend hebben, meestal aan ziekten der darmen sterven. (*Plouquet uber die gewalts Todesarten* Aufl. 2. S. 199.) *Gmelin* (*gesch. d. mineral- gifte* S. 24.) en *Metzger* (a. a. O. §. 208. Anm. b.) haalen veele voorbeelden aan van plotselijk gestorven glasflokken. — Aan een Chemische werking (om van eene tegenwerping, die (in de *Medizinisch Chirurg. Zeitung* V. J. 1800. B. 2. S. 296.) tegen deeze aanmerking gemaakt is, niet

geeft, die in eene geringe hoeveelheid in, of aan het lichaam gebragt, doodlijke uitwerkzelen voortbrengen; en daar men deeze giften, naar maate haarer werking, — het zij door eene ten uiterfte hevige prikkeling en zichtbaare vernieling der werktuiglijke deelen, of door eene te sterke prikkeling en spanning der zenuwen, en daardoor veroorzaakte verzwakking en werkeloosheid derzelven, of door eene meer langzaame en aanhoudende prikkeling, en daardoor verwekte geweldige famentrekkingen der zoo gevoelige zenuwen, of door bijzondere eigenaartige prikkelingen, welke in het lichaam voortgelijke werkzaamheden voortbrengen, als waaruit zij zelve ontstaan zijn, — ver-

niet te gewagen) is bij het verklaaren der nadeelige gevolgen van ingeslokt gestooten glas ongetwijfeld niet te denken: Want, eensdeels, is er, noch in de maag, noch in de darmen, eenig *vloei spathzuur* (*acidum fluoris*) voor handen, dat het glas zou kunnen oplossen, en, anderdeels, is het onbegrijpelijk, al was het zelf, dat er eenige vloeistof ter oplossing, in het lichaam voor handen was, hoe dit, zonder inmengzel van arsenic of lood, de bestanddeelen van het glas zou kunnen schaaden.

verdeelt in *scherpe* of *bijtende*, in *bedwelmende*, in *hevig samentrekkende* en in *smetgiften*: Zo moet de door den Rechter aangestelde Arts, bij het openen van een lijk, waarvan men vermoed, dat het door gif omgekomen is, naar de *toevallen*, welke den dood zijn voorafgegaan, als ook naar datgeene, wat uit deeze of geene gezegdens van den gestorvenen voor zijnen dood, of van getuigen, kennelijk is geworden, (het welk men voor den Arts niet mag verheelen) nauwkeurig onderzoek doen, ten einde hij de *wijze van* vergiftiging, (met uitsluiting van die door smetgif, welke veeleer tot eene ziektekundige (pathologische) dan wel tot eene gerechtelijke opening van het lijk behoort,) zo na mogelijk leere kennen.

2. Wanneer men nu uit de toevallen eener hevige en ontfteeking verwekkende prikkeling, en het daarop zeer spoedig gevolgd koud vuur, tot den eersten, of uit min hevige en langzaam werkende toevallen, tot den tweeden of derden graad van vergiftiging, door *scherpe bijtende vergiften*, kan besluiten; zo moet men, na alle die veranderingen, welke aan het lichaam *uwendig* waargenomen worden, oplettend te hebben opgemerkt, behalven de gewoone wegen
van

van vergiftiging, den mond en het darmkanaal, ook de ongewoone, den neus, de luchtpijp, de long, den endeldarm en de vrouwlijke scheede onderzoeken, en ook die veranderingen, welke daar plaats vinden, voornaamlijk den staat der ontsteeking of van het koud vuur, naauwkeurig gadeslaan, en tevens, indien cenige vreemde zelfstandigheid in de holligheden deezer deelen mogt gevonden worden, dezelve zorgvuldig, in een zuiver glas, ter nadere onderzoekinge, bewaaren. — Bij het openen zelf moet men voornaamlijk letten op den graad en aart der ontsteeking en van het koud vuur in de keel, maag en 't darmkanaal; op de afzondering van den inwendigen rok der maag, dien men somtijds in de daarin gevonden vloeistof ziet drijven (*); op de samenkrimping der maag (bijzonder van derzelver monden) en der darmen; en behalven dit alles ook op den graad van ontsteeking of koud vuur in de overige ingewanden, bijzonder-

(*) Men moet hierbij egter de overeenkomst of onovereenkomst deezer afzondering met den staat der ontsteeking of versterving altijd in acht nemen; dewijl, volgens de opmerking van *J. Hunter*, het maagzap, na den dood, somtijds de maag zelve verteert.

derlijk in de long, de lever en het hart; als mede op den staat van het bloed in het hart en de groote vaten, met opzigt op deszelfs kleur en samenstelling; gelijk men ook bijzonder moet acht geven op het geen in de maag of darmen gevonden word. — Vindt men daarin nog raauwe of halfverteerde plantaartige deelen, moet men naar dezelve, naar haare gedaante, reuk en kleur, zo nauwkeurig mogelijk, onderzoek doen, om daaruit te kunnen afleiden, of zij min of meer onder die gifsoortige planten (*) zijn te rekenen, die de waargenomene uitwerkingen kunnen veroorzaakt hebben. Bijaldien egter deeze niet gevonden worden, en er evenwel een waarfchijnlijk vermoeden is, dat de lijder door fcherpe gifaartige planten is omgekomen, kan men, wat in de maag en 't darmkanaal gevonden word, (want men durft hiertoe geene mineraal vergiften bezigen) aan een dier te eeten geven, waarbij het egter zich gemaklijk begriipen laat, dat men niet dan met de meeste omzigtigheid het befluit, dat men uit de bij het dier befpeurde werking wil opmaaken, op den
mensch

(*) Eene lijst deezer planten vind men bij Plouquet a. a. O. S. 188. §. 112.

mensch moet toepassen. — Vind men in het watercragtig of bloedig vocht, dat in de maag of het darmkanaal voor handen is, *eene mineraalagtige zelfstandigheid*, het zij in poeder of als korrels, of ontdekt men geen spoor van zoodanig een poeder, en blijft het egter, uit hoofde der voorafgegaane toevallen, en de pathologische in het lijk waargenomen verschijnselen, waarschijnlijk, dat de lijder door scherpe, bijtende, mineraal vergiften is omgekomen, zo moeten de volgende regelen in acht genomen worden.

A. De verdagte poederagtige zelfstandigheid, in de maag of darmen gevonden, moet men zeer voorzigtig daaruit nemen en bewaaren. Is er eene aanmerkelijke hoeveelheid van dezelve voor handen, zo laat men een weinig daarvan droogen, legt hetzelfde op een rood (geen geel) koperen gloeiend plaatje, houd dan even boven hetzelfde een blikken plaatje, en laat de poeder dus verbranden. Alsdan geeft men acht,

a. of het poeder met een *witten damp* verbrand, en of er aan het blikken plaatje, dat er is bovengehouden, een witte walm of smook te ontdekken is? als ook of
zich

de damp (gelijk bij zink plaats heeft) in een vlokkige kalk verdikt?

- b. of er zich bij het verbranden een *knoflook* reuk verspreid, waaruit men kan opmaaken, dat er arsenicaale stof aanwezig is? — dan of veel meer, wel een witte, doch niet naar *knoflook* ruikende, maar *verstikkende damp*, gelijk bij de Merc. Subl., opstijgt? — dan of welligt zich een soortgelijke reuk verspreid, doch voor 't overige andere verschijnselen, en wel voornaamlijk bij het verbranden gantsch andere kleuren, (gelijk als bij het verbranden van Phosphorus, Phosphorische zoutzuuren, het smeltbaare urin zout) worden waargenomen? — dan of, gelijk bij zink gebeurt, de damp wel met dezelfde kleur, doch in reeds vermelde kalkagtige vlokken naar boven stijgt? — dan of welligt deeze knoflook reuk zich reeds *voor*, en niet eigenlijk *bij*, de verbranding heeft doen bemerken, en de verbrandde zelfstandigheid *asfche* nalaat? in welk geval de knoflook reuk door kort te vooren gebruikte knoflook, of uijens, of andere ge-

gelijk ruikende dierlijke zelfstandigheden kan ontstaan zijn.

- c. Of er op het koper, waarop het poeder verbrand is, een *zwarte en moeilijk uit te wrijven* vlak is ingebrand?
- B. Het overig gedeelte van het voormelde poeder word in een schoon zuiver glas (wanneer naamlijk het onderzoek niet aanstonds geschied) wel verzegeld bewaard, en getekend met N. 1.
- C. Wanneer men geene poederagtige zelfstandigheid in de maag vind, en er egter vermoeden is, dat de dood door het gebruik van een scherp mineraal gif veroorzaakt is, is het nodig, *al wat in de maag en darmen* gevonden word, optezamelen in een schoon zuiver glas, het welk men tekent met N. 2
- D. Ook is het nodig, dat men *den inwendigen rok der maag en des darmkanaals* (nadat men den pathologifchen toestand vooraf op het naauwkeurigst onderzocht heeft) *schoon afschrapt*, en al wat men op deeze wijze verkrijgt, in een schoon glas bewaart, het welk getekend word met N. 3.

E. Wanneer er flegts een gering gedeelte gif in de maag en darmen te vinden is, dient de voorzorg, door *Hahneman* (*) aanbevolen, niet verzuimd te worden, om naamlijk al die stof, welke de overledene heeft *overgegeven*, en zelf dat, wat men van de doeken, waarmede deeze stof van de vloer is opgenomen, met kookend water kan afspoelen, in een glas, getekend met N. 4, te bewaaren.

F. Ook al dat geen, wat in de wooning van den overledenen, in glazen, doozen, papieren enz. gevonden word, en *verdagt* voorkomt, is de Arts, om alle verdere onheilen voortekomen, verpligt door het Gerecht in zekere bewaaring te laten brengen, al 't welk men tekenen kan met N. 5.

G. Het *hoofdonderwerp* van het te doen scheidkundig onderzoek is het poeder N. 1. en het vocht N. 2. en 3. Maar wanneer er van het eerste niets, en van de laatste maar weinig, voor handen is, word ook het

(*) Über die *Arsenik vergiftigung* §. 409. —
Deeze voorzorg schijnt *Metzger* a. a. O. §. 223.
ten onrechte te verwerpen.

het vocht N. 4. onderzocht. N. 5. diene hoofdzaaklijk ter vergelijkinge.

H. De vochten N. 2. en 3. worden elk bijzonder in een schoon glas met helder koud putwater vermengd. Zo er nu iets poederagtig op den bodem zinkt, word er het vocht afgegooten; dit vocht word op nieuw met versch helder water vermengd, en ook weder op nieuw afgegooten van het poederagtige zinkzel op den bodem, vaarende op deeze wijze voort (zonder egter iets van het afgegooten vocht te laten verlooren gaan) tot dat er zich niets meer op den bodem nederzet. Al het poederagtige stof, dat van de vochten, N. 2 en 3, is opgezameld, word nu, met zuiver water, onder elkander gespoeld, en het poeder, dat nu nederzinkt, op vloeipapier, zonder hitte, gedroogd, gewoogen en, met A. getekend, bewaard; gelijk ook al het verzamelde vocht bij elkander gegooten en met B. getekend en bewaard word.

I. Het vocht B. word door papier *gefiltreerd*, zoodat er van het doorlekkende vocht niets verlooren gaat. Al wat op het filtreer papier te rug blijft, word met agt ponden

ter, zes uren lang, in een glazen vat, (in een waterbad) gekookt, andermaal gefiltreerd, en het geen alsdan op het filtreer papier overblijft met C. getekend, wordende het nu doorgelekte water met het eerst doorgelekte vocht B. te samen vermengd.

K. Dit vocht word op één pond afgekookt, waarna men het afkookzel nogmaals laat doorzijpen, en het met D. tekent.

L. Is er genoegzaame voorraad van poeder, N. 1., voor handen, zo is het raadzaam een gedeelte daarvan in eene toereikende hoeveelheid kookend water optelosfen, om daarmede te handelen, zoo als met het vocht D. zal gehandeld worden.

M. Dit vocht naamlijk word in drie gelijke deelen verdeeld.

N. In het eene gedeelte droppelt men het *Ol. tart. per deliq.*, waarmede men, zo er eene opbruising en nederploffing op volgt, voortvaart, tot dat zij ophouden. Het vocht word alsdan van het nedergeplofte afgegooten, en dit gedroogd en bewaard. Gelijkt dit, in kleur, naar *steenkleur*, zo is er grond van vermoeden, dat de

de vergiftiging door *kwikzilver sublimaat* geschied is.

O. In het afgeklaarde vocht droppelt men eene verzadigde oplossing van koper kalk (*Oxydum Cupri*) in bijtenden geest van sal ammoniac (*sp. sal. amm. C. C.*) of koper sal ammon. (*cup. ammon.*) Men moet nu toezien,

a. of er eene *groen geele nederploffing* volgt; in welk geval men voortvaart met bijdroppelen, tot dat er geene nederploffing meer geschied. Het niet volgen deezer nederploffing is één der zekerste bewijzen, dat er geen *Arsenicum* in het vocht is. Volgt deeze nederploffing, zo scheid men het nedergeplofte, door afgieten en filtreeren, van het vocht af, droogt het, en stelt men de proef van verbranding te werk, zoo als bij (A. bl. 79.) geleerd is. Ruikt hetzelfde bij 't verbranden naar knoflook, is men van de aanwezigheid van 't *Arsenicum* zeker:

b. of er eene *witte nederploffing* volgt; in welk geval het aanwezen van *Sullimaat* waarschijnlijker word:

- c. of het nedergeplofte *blauw groen* is; in welk geval de vergiftiging waarschijnlijk door koper kalk (*oxydum cupri*) geschied is:
- d. of hetzelfde *blauw groenagtig wit* is; in welk geval het aanwezen van *zilver salpeter* blijkbaar is:
- e. of er in 't geheel geene nederploffing volgt: maar het vocht eene *blauwe*, naar het *groen* hellende, kleur vertoont; in welk geval er *braakwijnsteen* (*tart. Emet.*) waarschijnlijk aanwezig is.

In alle gevallen moet men, bij de volgende proeven, het eind-besluit, uit de reeds gedaane getrokken, met dat der overigen naauwkeurig vergelijken.

P. Indien men reden heeft van te vermoeden, dat de vergiftiging door een *arsenicalisch middenzout* geschied is; of indien men (zeep als een tegengif gebruikt zijnde) verwacht, dat het vocht van een *Alcalischen* aart is, moet men, eer men tot het doen der twee volgende proeven overgaat, hetzelfde met een tinctuur van lakmoes en een van brasilien hout toetzen, en wanneer het vocht met het eerste blauw, en met het

het laatste violetkleurig word, daarin zo lang goede azijn laten droppelen, tot dat het, met het eerste getoetst, eenigzins rood word, en met het laatste getoetst, rood blijft.

Q. In het tweede gedeelte van het doorgezijpte vocht (z. boven M) giet men eene gelijke hoeveelheid kookend kalkwater, en let men op,

a. of er zich een *wit, zwaar neervallend ploffzel* opdoet, hoedanig bij elk soort van *arsenical vergif* bespeurd word, doch niet bij *operement*. (waarom ook de proef met koper salammoniac beter en voorzigtiger is dan deeze) Men scheid dit nederploffzel af, droogt en verbrand het, en men geeft acht, of zich bij deeze verbranding een knoflook-reuk verspreid:

b. of er eene *geel bruine nederploffing* volgt; hetwelk dan, als een bewijs van het aanwezig van *sublimaat*, afgezonderd, gedroogd en bewaard word;

c. of men een *groen nederploffzel* ontdekt; waardoor het blijkbaar word, dat er koper aanwezig is:

d. of het *nedergeplofte wit* is; dat dan door haare overige kenschetzende merktekenen, en door de vergelijking der overige proeven, bewijst, dat er *braakwijnsteen* voor handen is: Dan

e. of door het nedervallen van een *zwart graauw ploszel* de aanwezigheid van zilverfalpeter bevestigd word.

R. In het derde gedeelte van dit vocht giet men zo veel *gezwavelde waterstof lucht*, (Gas Hydrogenium Sulphuratum) (*) tot dat het niet verder troebel word, en men ziet dan toe;

a. of zich in hetzelfde een *oranje geele wolk* ver-

(*) Volgens het voorschrift van *Hahneman* word het dus bereid. Men neemt 120 greinen gepulveriseerde *kalk zwavel lever* (Hepar Sulphuris Calcareus) en 150 greinen gezuiverde wijnsteen, doet het in een glazen fles, die met één pond zuiver water geguld is, schud het, nadat de fles wel geslooten is, verscheidene maalen door elkanderen, laat het zinken, en alsdan gebruikt men dit melkagtig stinkend vocht zonder verwijl, dewijl het niet lang bewaard kan worden, en schielijk vervliegt, hoe wel de fles ook mag geslooten zijn.

verspreid, welke zig als zinkzel op den bodem zet, en welk zinkzel afgescheiden, gedroogd en verbrand word; geeft dit alsdan eerst een zwavelagtigen, en vervolgens een knoflookagtigen, reuk van zich, bevestigt het zich nog sterker, dat er arsenicum aanwezig is: (deze proef gelukt niet bij operment) (Auri pigmentum)

b. of zich een, wel in den beginne, *geel bruin*, doch *spoedig in wit veranderend zinkzel* zien laat; het welk alsdan, als een bewijs van *sublimaat*, afgescheiden, gedroogd en bewaard word:

c. of dit zinkzel *bruin zwart* is, en dus het aanwezen van *koper* bevestigt:

d. of het *lakrood* is, en dus het daarzijn van *braakwijnsteen* aanduid: Dan

e. of het *geheel zwart* is, en dus het aanwezen van *zilver salpeter* bewijst.

S. In zulke gevallen, waarin men het aanzijn van arsenicum, door de, met *koper salammon.* genomen, proef, wel heeft opgemerkt, doch waarin men, wegens deszelfs verbinding met zwavel, de beide laatste proeven (Q en R.) met geen goed

gevolg heeft kunnen bewerkftelligen, is het *nodig*; doch in andere gevallen, waarin door voorige proeven geen twijfel omtrent den arsenicaalen aart van het vergif overblijft, is het *raadzaam*, dat men met dat, wat van het poeder N. 1. (z. boven B.) is overgebleven, en met het poederagtig zinkzel A. (z. boven H.) nog andere proefnemingen in het werk ftelt.

a. Heeft men eene toereikende hoeveelheid van dit poeder, zo is het raadzaam, dat men hetzelfde in een welgeslooten vat *sublimeert*; als wanneer men, door het onderzoeken van het zich aan het heetste onderste gedeelte van het sublimeer vat vastgehecht hebben Arsenic Sublimaat, door middel van vergrootglazen, zich van deszelfs kristallige gelijkvormigheid, en door het verbranden van hetzelfde op koolen, en andere proeven, van deszelfs arsenicaalen aart, kan overtuigen.

b. Men smelt, in een welgedekten smeltkroes, een deel van het poeder met 4 a 5 deelen *vijlsel* van koper, en men verkrijgt dan, als het poeder *arsenicum* in zich

zich bevat, een witte metaalkorrel, zonder eenig koperrood.

c. Is er eene toereikende hoeveelheid van het poeder overgebleven, zo *reduceert men het metaal*, door het poeder, met eene vette olij tot pap gemaakt, in een retort zo lang te distilleeren, tot dat er geene olijdampen meer overgaan; waarna men het vuur sterker aanzet, en alzoo de *Arsenic Koning* (regulus arsenicalis) sublimeert.

d. Heeft men een aanmerkelijk groote voorraad van dit poeder, zoo doet men daarvan een weinig in een *smeltkroes*, vol *gloeïend gesmolten salpeter*, (intusfchen behoorlijk zorgende, dat er geen vet of kool in den kroes kan vallen) en men merkt dan op, of er een opborling en verandering van het salpeter, die zich door den opstijgenden sterkwateragtigen reuk openbaart, plaats vind. — Is er in het poeder gezwavelde arsenicum, zo kan men op deeze proef geen vasten staat maaken, dewijl hetzelfde met het salpeter ontploft of ontvlamt. — Egter levert deeze proef, nu in het verband

band met de overige beschouwd , ten minsten eenig bewijs op , dewijl ook andere , met het arsenicum gelijkaartige , zelfstandigheden het salpeter insgelijks veranderen.

e. Volgens de proeven van *Hahneman* kan men uit de *nederploffels van alle metaal oplossingen* , door *arsenicaale oplossing* , alleen op *arsenicaale middenzouten* rekenen.

T. Is men door den witten verftikkenden damp bij de verbranding (A. b.), door het lakkleurig nederplofzel , door het indroppelen van vloeibaare wijnsteenolij (N), door het wit nederplofzel , door het bijdroppelen van koper sal ammon. (O. b.), door het geel bruin nederplofzel , door ingieting van kalkwater (Q. b.), door het , wel in den beginne geel bruin , doch spoedig in wit veranderend , zinkzel , door het bijdoen van Gas Hydrogenium Sulphuratum (R. b.), van het aanwezen van kwikzilver sublimaat overtuigd ; zo kan men zich daarvan , wanneer er genoegzaame voorraad van vocht mogt voor handen zijn , door het zwart worden van hetzelfde , als men er raauwe kwikzilver

zilver, in kalkwater gewreven, bijdoet, nog sterker overtuigen.

U. Is men daarentegen, bij de voorgaande proeven, door het blaauw groen nederploffzel, door indruppeling van koper sal ammon. (O. c.), door het groen nederploffzel, door het ingieten van kalkwater (Q. c.), door het bruin zwart, door ingieting van van Gas Hydrogenium sulphuratum (R. c.), overtuigd, of heeft men ten minsten alle reden van te vermoeden, dat er *koper* aanwezig is; zo legt men

a. in eene oplossing van hetzelfde een welgepolijst lemmet van een mes geduurende 12 uren, en men let dan op, of hetzelfde een bruin koperagtig aanzien verkrijgt.

b. Nadat men de verdagte zelfstandigheid in zoutzuur heeft opgelost, droppelt men er in sp. sal. ammon., en men geeft dan nauwkeurig acht, of er in 't begin eene groene nederploffing ontstaat, welke zich, door het bijdoen van meerdere droppe-len, weder oplost, en aan het vocht een blaauwe kleur mededeelt.

c. Alsdan doet men bloedloog bij deeze oplossing

losfing, en men ziet toe, of het koper, in den aanvang met een geel groene kleur, die egter in bruin rood, en zelf bij de uitdroging in bijkans zwart verandert, word nedergeploft.

V. In gevallen, waarin men door het blaauw groenagtig wit nederplofzel, door het indroppelen van koper fal ammon. (O. d.), door het zwart graauw nederplofzel, door het opgieten van kookend kalkwater (Q. e.), door het geheel zwart zinkzel, door het ingieten van Gas Hydrogenium Sulphuratum (R. e.) het aanwezen van zilver falpeter of lapis infernalis ontdekt heeft; of ten minften daarheen geleid is, geven deels deszelfs bekende uitwerkzelen op de *huid* eene nadere opheldering daaromtrent aan de hand, deels en voornaamlijk kan men dezelve verkrijgen, wanneer er genoegzaame voorraad van het nederplofzel voor handen is, door deszelfs *reductie*, indien men naamlijk een deel eener falpeter zuure zilver oplosfing met 20 deelen gedistilleerd water en 2 deelen zuivere kwikzilver vermengd, als wanneer in korten tijd het zilver door het overvloedige kwikzilver

zilver praecipiteert , en als een boom van Diana ten bodem zakt.

W. Men overtuigt zich van het aanwezen van zink vitriool , als men deeze door vuurvast loogzout doet praecipiteeren , als wanneer de afgegooten vloeistof door kristallifatie een sal glauberi of zwavelzuuren wijnsteen oplevert ; het nederploffzel zelf intusfchen , wanneer men het met koolenstof en koper smelt , levert geel koper op.

3. Wanneer men , uit hoofde van de , den dood voorafgegaane , toevallen , als in den beginne zeer hevige schuddingen , waarop fchielijk eene algemeene verflapping , afmatting en de dood , onder geweldige ftuiptrekkingen , volgde , grond heeft van te gissen , dat de vergiftiging door *verdoovende middelen* gefchied is ; zo moet men bij het onderzoeken van het lijk bijzonderlijk acht geven op den graad en de werkingen van deszelfs bederf ; (want zulke lijken gaan buitengewoon fchielijk tot verrotting over , zo dat men gemeenlijk groote roode vlakken op de huid ; het aangezicht gezwollen , rood , bruin , blaauw , gespannen ; de oogen half open ; de aderen aan de ledemaaten fpooren van een beginnend bederf vertoonende , en het bloed , door het geheele lichaam ,

haam, in een opgelosten gantsch vloeibaaren staat, vind) verder op de buitengewoon sterke uitzetting der maag en der darmen, en de met *bloed opgevulde* en daardoor *gespannen gesteldheid der vaten*; op de *samenkrimping der maag-monden*; op de *sponsagtige*, weinig samenhangende vastheid van onderscheidene plekken in de maag en darmen; op de gesteldheid der milt en lever, als die men gewoonlijk, als zeer bloedrijke ingewanden, in een staat van bederf en verrotting vind; op de veranderingen, welken men, hier en daar, in de overige deelen des lichaams bespeurt; en bijzonderlijk op dat, *wat in de maag en 't darmkanaal gevonden word*. In veele gevallen vind men in deeze deelen een *overblijfsel* van het verdoovend gif, het welk nog weinig verandering ondergaan heeft; waardoor men dan, na deszelfs kleur, reuk, gedaante en zelfstandigheid naauwkeurig beproefd, en dit in verband beschouwd te hebben met het geen men van de geschiedenis van den gestorvenen, en in 't bijzonder van zijne laatste levensdagen, kan te weten komen, een helder licht over den aart van zijnen dood kan verspreid zien. In andere gevallen daarentegen, waarin het gevonden gif reeds eene aanmerkelijke verandering ondergaan heeft,

heeft, en er niets bekend is van de omstandigheden, die zijnen dood zijn vóórafgegaan, is het bijna niet mogelijk het foort van dood ontwijfelbaar te bepaalen. Ook in dit geval, waarin het gif niet duidlijk kenbaar is, kan het egter hiertoe dienstig zijn, een deel daarvan een dier te eeten te geven, en alsdan deszelfs werking naauwkeurig optemerken. Zelfs kan het Galvanismus, aan een levend of versch geslagt dier te werk gesteld, hier ter opheldering dienen; wanneer men naamlijk met dat, wat men in de maag en het darmkanaal van eenen, waarschijnlijk door verdoovend vergif, omgebragten persoon vind, een of meer zenuwen en spieren van dit dier bestrijkt, en door het Galvanismus onderzoekt, welke veranderingen in de beweegbaarheid dezer deelen, in tegenstelling van die, welke niet bestreken zijn, worden voortgebragt. (*) —
 Wan.

(*) Om hierin egter volkomen zeker te gaan, is het nodig, vooraf met de vochten, die men gewoonlijk in het darmkanaal vind, en vooral met die, welke reeds veranderd en ontaart zijn, naauwkeurige proeven te nemen op de lichaaamen van lijken, om daaruit te kunnen opmaaken, of deeze ook niet veelligt een merkbaaren invloed hebben op de be-

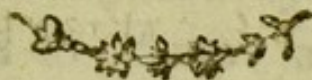
Wanneer men egter, in weerwil aller aangewende moeite, in twijfel blijft hangen, moet men eindelijk zijne onkunde belijden.

4. In die gevallen eindelijk, waarin men, uit de vooraf gegaane toevallen van hevige kolijkpijnen en verlammingen, tot *het toedienen van groote hoeveelheden* van zoogenoemde *samentrekkende vergiften*, bijzonderlijk lood, of, uit de bekende langzaame vermindering der verteering en voeding, tot eene langzaame vergiftiging, door het toedienen van *kleine hoeveelheden* van lood, besluiten kan, heeft men naar het uitwendige naauwkeurig bezichtigd te hebben, bij de opening des lijks daarop bijzonderlijk te letten, of men slegts eene *ligte ontsteeking*, dan of men reeds *sterk aangestooken* en *gangreneuse plekken* in de *maag* en *darmen* ontdekt; of de *bloedvaten* deezer ingewanden zeer sterk met bloed *opgevuld* en *gespannen* zijn; of de darmen op

four-
weegbaarheid der zenuwen en spieren, die daarmede bestreeken zijn. — Men kan hiervan proeven vinden bij PILGER *in zijne versuchen, durch den Galvanismus die wirkung verschiedener gifte und arzneimittel auf die erhöhte oder verminderte Reizbarkeit der Nerven zu prüfen.* Giesfen. 1801.

sommige plaatzen zijn *samengetrokken*; hoe het *Alvleesch* (PANCREAS), de *Darmscheil* (MESENTERIUM), de *Chijlbuisen* (VASA CHYLIFERA), en derzelver *takverspreidingen*, de zoogenoemde *Darmscheilsklieren* (GLANDULAE MESENTERICAЕ), zijn gesteld; of zij ontstooken, veretterd, gezwollen of verhard zijn; (waarbij het nodig is zich door inspuiten van kwikzilver in de melkvaten te overtuigen, of deeze zoo genoemde darmscheilsklieren werkelijk of maar schijnbaar verstopt zijn) in welken toestand men de *overige ingewanden*, bijzonderlijk de *lever*, *milt* en *longen* vind; maar vooral, of men in de maag of het darmkanaal verdagte zelfstandigheden aantreft. Men kan zich van het aanwezen van lood, in deeze zelfstandigheden, overtuigen, even als in wijn, die met loodzuiker vervalscht is, door die met *gezwavelde waterstof lucht* (gas hydrogenium sulphuratum) te vermengen, waardoor de looddeelen als zwarte kalk op den bodem worden nedergeploft, of door het indroppelen van *verdund zwavelzuur*, waardoor hetzelfde, indien er lood aanwezig is, terstond als in witte streepen ontbonden word. Indien er in het mengzel *arsenik* mogt aanwezig zijn, word het nederplofzel, door bijdoening van gas hydrogenium

fulphuratum ontstaan, *donker rood*, of *vuil rood*, indien er *sublimaat* onder is. Intusfchen beftaat het zekerst, doch teffens langzaam werkend middel, om het aanwezen van lood te ontdekken, in het *uitdampen* van het gevonden vocht, en het reduceeren van het zetzel op den bodem tot eene metaalagtige gedaante, door bijvoeging van koolenftof.

I X.

REGELEN, WELKE BIJ HET ONDERZOEKEN VAN DOODGEVONDEN PAS GEBOOREN KINDEREN MOETEN IN ACHT GENOMEN WORDEN.

I. **I**n alle gevallen van deczen aart is de Geneesheer, na vooraf, gelijk van zelfs spreekt, zich ten vollen overtuigd te hebben, dat er geene spoooren van leven in het gevonden kind te ontdekken zijn, outwifelbaar gerechtigd en zelfs verplicht, naauwkeurig onderzoek naar dat geene, wat VOORAFGEGAAN is, te doen, en van alles, wat hij daarvan ontwaart, zorgvuldig aantekening te houden; en alzoo hoofdzaaklijk; of er iets van den tijd, den aart en wijze der geboorte van het kind bekend is; Dit zoo zijnde; of het een eerstgebooren was; of er bij de geboorte iets buitengewoons heeft plaats gehad; of de verlossing spoedig of langzaam of welligt plotselijk geschied is; in welken toestand zich de moeder voor, onder en na de geboorte van het kind bevond; of daarbij eene hevige bloedstorting plaats had; of het kind na deszelfs geboorte geschreeuwd, zijne oogen en ledemaaten bewo-

gen, voedzel naar zich genomen, en pis of drek geloosd heeft; of er buiten de moeder nog andere perſoonen bij deszelfs geboorte zijn tegenwoordig geweest, en welke, en in welke betrekking zij tot de moeder ſtonden; — Voorts, wanneer en waar het lijkje gevonden is; of het bekleed, ergens ingewikkeld of gebakerd was, en hoe; en of het als nog in denzelfden toestand is, dan of eenige, en zo ja, welke verandering daarin gemaakt is; of het onder den blooten hemel, of onder den grond, of in het water, of in een ſecreet, of op een meſthoop, en op welke plaats, en onder welke omſtandigheden het gevonden is; of het ſaiſoen en het weder warm of koud, vochtig of droog was; of de plaats, waar het kind gevonden werd, en het bekleedzel, waarmede het omgeven was, van dien aart is; dat zij het bederf bevorderden of vertraagden.

2. Daarna moet de ſchouwende Geneesheer daarop letten, of er reeds SPOOREN VAN BEDERF aan het doodgevonden lijkje te beſpeuren zijn, en in welken graad; en dus hoofdzaaklijk, of er een lijkreuk, het zij ſterk of minder ſterk te bemerken is; of het lijkje gezwollen of opgeblaazen is; of de opperhuid zich aſſcheid; of de

de kleur der huid blaauwbruin en miskleurig is; of de fontanellen aan het hoofd, zich zonder spoor van eenige belediging, ingedrukt vertoonen; of de navelstreng week en stinkendis, en zich ligt laat afscheuren, en of de spieren, in het algemeen, week, miskleurig en papachtig zijn.

3. Vervolgens moet hij acht geven op DEN GRAAD DER MEERDERE OF MINDERE VLDRAAGENHEID VAN HET KIND, of het naarlijk tot de voldragen en ontijdigen behoort. Bijzonderlijk staat hier te onderzoeken, of het kind over of onder 19 tot 22 duimen, Rijnl. maat, in lengte, en boven of onder 6 tot 7 ponden in gewicht haalen kan, en in alle gevallen de nette maat en 't gewicht optenemen; of de huid van het lichaam en inzonderheid van het aangezicht digt, witroodachtig en door veheid opgezet is, dan of zij ingevallen en rimelig is, en daardoor een oudachtig gezicht vertoont; of de opperhuid vast, glad en digt, dan of zij noch zeer zagt en doorschijnen is; of de nagelen der handen en voeten hard en volkomen gevormd, dan of zij weeke, dunne, en nog niet tot de toppen der vingers en teenen reikende, blaadjes zijn; of het hoofdhair reeds eene zichtbaare lengte en

dikte heeft, dan of het dun en kort of in het geheel niet aanwezig is; of de ooren vaste kraakbeenig schijven, of dunne, weeke plaatjes, met kleine, zachte oorlappen, zijn; of de spieren en kneukels der ledemaaten haare behoorlijke vastheid, langte, grootte, dikte en rondheid hebben of niet; of de grootte van het hoofd aan die van het lichaam, en de grootte van de fontanellen aan die van het hoofd behoorlijk evenredig is, dan of het hoofd nog te klein is, en de fontanellen, bijzonderlijk de voorste of groote, nog te wijd van elkanderen staan; of de navelstreng, vast, dik, saprijk en sterk, dan of zij dun, saploos en zwak is; of de ballen, indien het kind een jongen is, zich reeds in de balzak, of nog in het onderlijf bevinden; en of dus uit dit alles blijkbaar is, dat het kind onder de ontijdsigen, of onder de voldragenen geteld moet worden, en of het dus mogelijk geweest is of niet, dat hetzelfde in 't leven had kunnen blijven.

4. Even zoo moet men acht geven, of het kind in alle deelen, voor zo verre uiterlijk zichtbaar is, wel en behoorlijk GEVORMD is, dan of men hierin eenig gebrek of afwijking van de natuur ontdekt en welke; en of dit gebrek, of

dec.

deeze afwijking, van dien aart is, dat het niet mogelijk was, dat het kind leefde, of in het leven bleef, b. v. mangel aan hoofd, herfenen en wat dies meer is.

5. Vooral is het nodig naauwkeurig en zorgvuldig te onderzoeken, of ook ergens aan het lichaam eenige spoooren van uitwendige belediging te vinden zijn: En dus hoofdzaaklijk, of men wonden, ontstekingen, kwetzingen enz. aan het lichaam ontdekt; of de bruine en blaauwe vlakken, die men aan het lichaam mogt ontdekken, waare uitvatingen van bloed, of welligt gevolgen van voorafgegaane ziekte in het lijf der moeder, of gewoonlijke zoogenoemde doodvlakken zijn; en dus bijzonderlijk, of men daadlijk, bij het doen van insnijdingen, gestold bloed onder de huid vind, of niet; welke kleur de huid heeft, of zij regelmatig of donkerer dan gewoonlijk, of buitengewoon bleek en waschkleurig is, zoo als gemeenlijk het geval is bij eenen dood-gebloeden; of de kneuzingen of blaauwe of bloedige vlakken die men aan het hoofd mogt ontdekken, met de ingewonnen berigten van dien aart en de wijze van des kinds geboorte overeenstemmen, en aan de daarbij plaats gehad hebbende omstandigheden zijn toeteschrij-

ven; of de fontanellen, voornaamlijk de groote, opgezet of ingevallen zijn; of er zich blaauwe of bloedige vlakken, ontstekingen of andere spoo- ren van stikking of drukking opdoen; of men ergens aan den mond, de neus, de ooren, den aars, de teeldeelen, eenige spoo- ren van gepleegd geweld ontdekt; of men ergens aan den rug- graat iets, 't geen verdagt voorkomt, ontwaart, bijzonderlijk blaauwe of bloedige vlakken, ont- stekingen, ontwrigingen, of spoo- ren van bijkans onzichtbaare kwetzingen, b. v. door het steeken eener naald tusfchen twee wervelbeenderen; of men aan den hals blaauwe of bloedvlakkige spoo- ren van aangebragte drukking of aangelegde knel- band vind, en of deeze blaauwe of bloedige vlakken gelijkvormig of ongelijkvormig en met de ontvelling der opperhuid verbonden zijn of niet; (*) of het aangezicht bruin, rood en op- ge-

(*) De door *Ploucquet* (ABH. UBER DIE GEWALT- SAMEN THODES ARTEN Aufl. 2. S. 379.) opgegevene kentekenen, ter onderscheidinge van eenen geweld- daadigen dood van dien, die door samendrukking van den mond der baarmoeder of der schede, of door toefnoering der navelstreng, toevalliger wijze, veroorzaakt is, fchijnen het mij toen et zoo algemeen

gezwollen is of niet; voorts, of de navelstreng van de nageboorte afgescheiden is of niet; of de-

te kunnen worden toegepast. Want wanneer aan de blaauwbloedige plek des hals de huid (*) is afgeschaafd, zou het volgens deelen geleerden schrijver blijkbaar wezen, dat het drukkende geweld niet veroorzaakt was door de gladde deelen der baarmoeder, noch door de navelstreng, maar veel meer door een strik, door eene met nagelen gewapende hand of iets dergelijks. Dan op hoe veellerlei andere wijze kan niet de huid van den hals van een, staande de geboorte, zonder toedoen van eenig uiterlijk geweld, verworgd kind afgeschaafd worden! — Verder, volgens de meening van deelen Geneesheer, kan wel de mond der baarmoeder, de schede (†) en de navelstreng eene gelijkvormige verworping veroorzaken, maar geenzins de hand, zoo min ten aanzien der gedaante als der diepte. — Maar zou geene andere oorzaak den verworgenden indruk ongelijkvormig kunnen maaken, b. v. als de hand des kinds

(*) Dit zal denkelijk de opperhuid zijn. (Vert.)

(†) Hoe de Schede zulke verworping zou kunnen veroorzaken is mij onbegrijpelijk. Ik acht het onnodig hiervoor eenig bewijs bij te brengen. Elk verloskundige toch, die zich niet enkel met gisfingen of droomen bezig houdt, zal dit bevroeden. (Vert.)

dezelve is afgesneden of afgescheurd; of men aan dezelve blaauwe bloedige vlakken bespeurt, of men dezelve in eenen staat van ontsteking aantreft; of zij afgebonden is of niet; of zij digt aan den buik des kinds, of verre daarvan, van den moederkoek gescheiden is, en of in derzelver vaten nog bloed te vinden is of niet (*).

6. Bij

kends naast den hals lag, terwijl hetzelfde door de moedermond gedrukt word? en zou het ook niet mogelijk zijn, om bij eene geweldadige drukking door een glad en effen band of door eenen riem, eenen gansch gelijkvormigen indruk te maaken?

(*) Eindelijk, ja, schijnt de langduurige en reeds te lang gereikte twist over de AL OF NIET NOODZAAKLIJKEHEID VAN DE AFBINDING DER NAVELSTRENG bijgelegd te zijn, en tot de volgende bekende en thands algemeen aangenomen stellingen aanleiding gegeven te hebben.

1. De afbinding der navelstreng is IN ALLE GEVALLEN NIET NOODZAAKLIJK, en bij gunstige omstandigheden lijd het geen twijfel, of de navelstreng kan zeer wel, zonder gevaar van te hevige bloeding onafgebonden blijven. Dan het zou eene valsche fluitreden zijn, wanneer men hieruit wilde afleiden, dat zij nimmer noodzaaklijk zijn zou. Onder andere, min gunstige, omstandigheden, kan het niet afbinden eene doodlijke bloeding ten gevolge hebben, en het

man.

6. Bij een nader ONDERZOEK VAN HET HOOFD moet men hoofdzaaklijk daarop letten, of de uitwen-

mangelt aan geene voorbeelden dat het die daadlijk ten gevolge gehad heeft. Men kan nimmer in 't algemeen (IN ABSTRACTO), maar wel naar de omstandigheden van ieder geval op zich zelve in het bijzonder (IN CONCRETO) bepaalen, of het nalaten der afbinding den dood veroorzaakt heeft of niet.

2. Men kan en mag dus uit het al of niet afbinden der navelstreng van een dood gevonden kind ALLEEN en op zich zelve nimmer besluiten, dat deszelfs dood door hevige bloeding veroorzaakt is, of dat die tot denzelven aanleiding heeft gegeven. Want, eensdeels, kan de navelstreng NA het bloeden afgebonden zijn, en anderdeels kan het kind, hoe zeer de navelstreng NIET is afgebonden, egter aan een gansch ANDER ONGEMAK sterven.

3. ZWAKKE kinderen loopen, uit hoofde van het minder bloedrijke van haar gestel en de daardoor mindere drift in den omloop des bloeds, MINDER gevaar dan STERKE, om aan het bloeden uit de niet afgebonden navelstreng te sterven.

4. Het komt veel aan op het tijdstip, waarop de navelstreng word afgescheiden. Eene hevige bloeding uit dezelve is dan veel minder te duchten, als zij eerst afgesneden word, nadat het kind reeds geademd en ge-

wendige bekleedzelen zich in eene regelmaatige gesteldheid bevinden, dan of zij buitengewoon met

geschreeuwd heeft, dewijl alsdan, de nieuwe wegen voor den omloop des bloeds nu reeds geopend zijnde, de vereeniging tusfchen het kind en de moederkoek opgehouden heeft. (M. verg. *Corbouë* en *Dil-let* d. j. in de RECUEIL PERIOD. DE LA SOC. DE MEDICINE DE PARIS. T. III. N. XIV.) Bij eene vroegere doorsnijding heeft men de gevaarlijkste bloeding allezins te vreezen.

5. Hoe DIGTER aan het ONDERLIJF des kinds de navelstreng word afgescheiden, hoe ligter daaruit gevaarlijke bloedingen kunnen volgen.

6. Uit eene AFGESNEDENE en niet afgebondene navelstreng ontstaan ligter doodlijke bloedingen dan uit eene AFGESCHEURDE. Dat de dood een gevolg van het bloeden uit de navelstreng zijn zou, word dan alleronwaarschijnlijkst, wanneer men aan de afgescheurde niet afgebondene streng BLAAUWE BLOEDIGE VLAKKEN EN VERSTOPPINGEN ontdekt.

7. De TEKENEN WAARUIT BLIJKT DAT DE DOOD DOOR HEVIGE BLOEDING VEROORZAAKT IS, als inzonderheid eene bleeke wasch-kleur van de oppervlakte des lichaams, bleekheid der ingewanden, mangel aan bloed in de groote aderen (venae) en in de ooren van het hart, vooral in de voorste kamer, bewijzen dan
eerst,

met bloed opgevuld, of daarvan geheel zuiver zijn; of de bruine en blaauwe vlakken, die men aan het hoofd mogt ontdekken, waare bloeduit-
uit-

eerst, dat die dood een gevolg is van het bloeden uit den navelstreng, wanneer er zich GEENE ANDERE AANMERKELIJKE KWETSUUREN opdoen, die dit bloeden kunnen veroorzaakt hebben, en wanneer het lichaam behoorlijk gesteld, en de navelstreng niet verwelkt en samengevallen is, dewijl het somtijds kan gebeuren dat de vrugt reeds in het lijf der moeder gebrek aan bloed kan gehad hebben.

8. Ook als dan zelfs is het noch niet voldingend beweezen, dat men met OPZET EN VOORBEDACHTEN RAAD het bloed uit de navelstreng heeft laten vloeien, dewijl dat bloeden, staande de geboorte, door het al te schielijk ontlasten der nageboorte of door het afscheuren der navelstreng kan veroprzaakt zijn, en dewijl de moeder plotselijk gebaad hebben, en gelijktijdig in flauwte kan gevallen zijn: weshalven het dan vooral nodig is op alle de bij de geboorte plaats gehad hebbende omstandigheden naauwkeurig te letten. (*)

(*) Men vergelijke met dit alles *Paulus de Wind*, IS HET NIET AFBINDEN DER NAVELSTRENG VOLSTREKT DOODLIJK AAN EERSTGEEBORENE KINDEREN ONDERZOGT EN EEANTWOORD. Midd. 1757. (Vert.)

vatingen zijn, en gelijk aan de zulken, die men dikwils na eene langduurige en moeilijke verlosfing aan de hoofden van pas gebooren kinderen ontwaart; of de beenderen des hoofds in een natuurlijken ftaat zijn of niet, bijzonderlijk of daar in indrukkingen, fcheuren of breuken zijn te vinden, en hoe verre deeze zich uitftrekken; hoedanig de gefteeldheid der nabijgelegene deelen is; (waarop hoofdzaaklijk ook gelet moet worden, dewijl zulke kwetzingen der beenderen, gelijk *Buttner* (*) aanmerkt, ook aangebooren gebreken kunnen zijn) — Nadat het bekkeneel voorzichtig geopend is, vestigt men, in zulke gevallen, waar zich andere beledigingen opdoen, b. v. aan de fontanellen, zijnen aandacht op het inwendige des bekkeneels, en wel bijzonderlijk ook op die plaatzen, waar zich deeze beledigingen opdoen. In alle gevallen moet het voorzichtigst en naauwkeurigst onderzoek gaan over die plaatzen, alwaar geheimer en min bemerkbaare kwetzingen kunnen plaats vinden, b. v. inzonderheid aan de fontanellen het zeefbeen, (beide welke door den neus gekwetst kunnen worden) aan de ooren en in de flaa-

(*) OVER DEN KINDERMOORD. §. 70.

slaapen. — Verder moet men daarop letten, of de vaten en boezems (*sinus*) der hersenen en derzelver vliezen veel of weinig bloed, of hier of daar eenig ander vocht in zich bevatten; of het gestel der hersenen alle derzelver deelen, en het gestel van derzelver vliezen, haare regelmaatige vorming heeft, of daarvan afwijkt, of eenigermaten beledigd is; of de kwetzing diep in de hersenen indringt en hoe diep; of derzelver vaten of boezems gekwetst zijn en welke; of men in de holligheden der hersenen eenig vocht vind, en van welken aart hetzelfde is (waar bij men egter zorgen moet, om niet voorbaarig ieder rood geleverd vocht, het welk zich daarin verzameld heeft, gelijk veelal het geval bij pas gebooren kinderen is, wier hersenen zeer bloedrijk zijn, voor waar bloed te houden); en eindelijk, of de gesteltenis van de grondvlakte der hersenen natuurlijk of tegennatuurlijk is.

7. Bij het ONTLEEDEN VAN DEN MOND, DE KEEL EN DEN HALS, het welk men niet mag verzuimen, moet men bijzonderlijk daarop de aandacht vestigen, of zich zichtbaare kwetzingen opdoen, en welke deelen zij getroffen hebben; of de bloedvaten naar gewoonte met bloed

gevuld, of daarmede uittermaaten opgevuld of daarvan ledig zijn; of de hals ontfloken is, en daaraan zichtbaare spooren van belediging gevonden worden; of de mond, keel, flokdarm, keelhoofd en luchtpijp in een regelmaatigen toestand, of eenigerwijze vernauwd, of door opheoping van slijm, door de agterwaarts geslagen tong, en wat des meer is, verstopt zijn, dan of ywelligt eenige andere stof, b. v. vlas, aarde, stroo, mist of iets dergelijks daarin kunstig ingebracht is, en of ook in den mond, hals en luchtpijp, ingeval men reden heeft om eene verstikking te vermoeden, een waterig of bloedig schuim gevonden word.

8. Bij het nader ONDERZOEK DES RUGGRAATS komt het bijzonderlijk daar op aan, of er eenige blijken van gepleegd geweld aan de wervelbeenderen, bijzonderlijk aan die van den hals, te vinden zijn, en dit zoo zijnde, welke uitwerking dit geweld gehad heeft. Ontdekt men ontwrichtingen der wervelbeenderen, moet men vooral letten op het al of niet aanwezig zijn van bloed-uitvatingen tuschen de lichaamen der wervelen en het merg, dewijl het ook wel mogelijk is, dat deeze ontwrichtingen eerst na den dood ontstaan zijn. Alle wonden en ontfloken
plaat.

plaatzen aan denzelven, vooral aan het bovenste gedeelte des ruggraats, vorderen eene bijzondere en naauwkeurige oplettenheid, daar deeze kleine en anders onzichtbaare kwetzingen kunnen aanduiden.

9. Na het ONDERLIJF GEOPEND te hebben, onderzoekt men hoofdzaaklijk, of deszelfs ingewanden natuurlijk gelegen en gesteld zijn, dan of en hoe zij daarvan afwijken, of derzelver kleur natuurlijk of ongewoon bleek en bloedloos is, of, bijaldien er reeds eene neiging tot bederf, of dit bederf zelve reeds daar is, dit aan de reuk, kleur en zelfstandigheid der ingewanden ontdekt kan worden; of de bloedvaten met bloed opgevuld of ledig, en inzonderheid of de bloedvaten des navels open of geslooten, vol bloed of ledig zijn; of de naveladeren zich in de lever, gelijk gewoonlijk, in twee takken verspreiden, en deszelfs slagaderen uit de slagaderen des bekkens voortkomen of niet; of er pis in de pisblaas is, en hoe veel, dan of zij ledig is; of het darmkanaal een zwarte drekstof, en hoe veel, en in welk gedeelte, in zich bevat; (Ik durf hier naauwlijks herinneren, dat het al of niet aanwezig zijn der zwarte drekstof in de darmen, en der pis in de blaas, onder

de twijfelachtige merktekenen van leven in het kind, na deszelfs geboorte, behooren). Of het, bijaldien het darmkanaal in eenen staat van ontsteking of versterking gevonden word, door scheikundige proeven op hetgeen daarin vervat is blijkt, dat er vergif toegediend is. (*) De meerdere of mindere welving van het middenrif, (*Diaphragma*) die men in het onderlijf waarneemt, verdient ook eene bijzondere oplettendheid, ten einde daaruit te zien, of hetzelve zich hoog naar boven in de borstholte verheft, dan of hetzelve vlakker in de holte des onderlijfs neergezakt is. Men moet hierbij, zo veel maar mogelijk is, naauwkeurig bezichtigen die plaats in de borstholte, alwaar zich het spierachtigst gedeelte van het middenrif bevind, het welk het best en zekerst geschieden kan door te letten op de ribbe, welke daaraan gelijkstandig is. *Ploucquet* raad daartoe een waterpas te gebruiken, het welk men op het borstbeen plaatst, waarna men onderzoekt, of het middenrif, door aangebragte drukking, zig nog hooger in de holligheid der borst laat indrukken of niet.

10. Bij

(*) Ziet boven Hoofdst. VIII.

10. Bij het naauwer ONDERZOEKEN DER BORST moet men de volgende regelen in acht nemen.

a. Men moet letten, hoe het met de HOL-
LIGHEID der borst, met opzicht tot haare
UITWENDIGE GEDAANTE, gelegen zij, of
zij als gewelfd en verheven, of als vlak-
ker en ingedrukt voorkomt. (*)

b. Na-

(*) Bezwaarlijk mag ik op dit merkteken van het ademen en leven na de geboorte dien hoogen prijs stellen, welken *Daniel* (DE INFANTUM NUPER NATORUM UMBILICO ET PULMONIBUS. Hal. 1780.) daarop stelt; niet alleen wegens gebrek van daartoe nodige waarnemingen en het verschillend maakzel der borstholte in onderscheidene lichaamen; maar ook voornaamlijk, dewijl, gelijk *Wrisberg* (DE RESPIRATIONE PRIMA. Götting. 1768.) en *Metzger* (SIJSTEM DER GERICHTLICHEN ARTZENEIWIJSSENSCHAFT. Koningsberg. 1793.) aanmerken, met geene zekerheid bepaald kan worden, dat het ademen zelf altijd volgt op de uitzetting der borstholte. Met dit alles kan ik de tegenwerpingen van *Ploucquet*, die (a. a. O. S. 290.) ten sterkste ontkent, dat de horizontale uitzetting der borst door het ademen immer vermeerderd word, geenzins toestemmen; daar deeze tegenwerpingen bij hem gebooren worden uit het geen hij beweert, dat, naamlijk, de longen zich naar de borst, en niet de

- b. Nadat men de borstholte, met zorgvuldige vermijding van alle kwetzing der daarin vervatte deelen, geopend heeft, moet men naauwkeurig acht geven op de
- LIG-

borst zich naar de longen rigten, dat verder de borst noch door de weeke longen, noch door de lucht, noch door de spieren, die nu werkeloos worden, kan verwijderd worden, ja dat zelfs deeze grootere omtrek der borst nimmer mogelijk is, ten zij de ribben en kraakbeenderen verlengd wierden, hetwelk ongerijmd is, om te stellen: Want al ware het niet, dat hij door de ondervinding zelve werd tegengesproken (vergel. *Wrisberg* en *Metzger* op de boven aangehaalde plaatzen) zoo zeer zelfs, dat meer dan een Genees- en Heelkundig Schouwer, door veeljarige ondervinding zich in staat bevind, om enkel uit de uitwendige gesteldheid en het maakzel der borst met zekerheid optemaaken, of een kind geademd heeft of niet (*Fr. Olberg* DE DOCIMASIA PULMONUM HYDROSTATICA.. Hal. 1791. §. 5. a.) Zo kan ik ook, in 't algemeen, niets ongerijmds vinden in de stelling, dat de voorheen zamengeperste, zoo zeer veerkragtige, kraakbeenderen, nadat zij eenmaal uitgezet zijn, niet weder volkomen in haaren voorigen staat van samenperssing kunnen te rug keeren.

LIGGING DER DAARIN ZIJNDE INGEWAN-
DEN, der Thijmus, (*borstklier*) der lon-
gen, en van het hart, en bijzonderlijk
op DEN OMTREK DER LONGEN, of zij
naamlijk klein en zamengevallen tegen de
rugwervelen liggen, en maar een enge
plaats beslaan, dan of zij uitgezet zijn,
de borstholte aanvullen, en de zijdeling-
sche deelen van het hartenzakje bedekken.

c. Voorts is het nodig te onderzoeken en
optemerken, of zich niet ergens in de
holligheid der borst eenige ZIEKLIJKE GE-
STELDHEID of gebrek opdoet; als spek-
gezwollen, een buitengewoon groot hart,
slagadergezwollen (*Aneurismata*), borst-
waterzucht, etter, bloed, lucht in de
borstholte of iets dergelijks.

d. Vervolgens neemt men de LONGEN, ver-
eenigd met het hart, nadat men dezelve
van de te vooren afgebonden groote va-
ten en van de luchtpijp afgescheiden heeft,
uit de holligheid der borst, reinigt men
dezelve, wanneer zij met bloed be-
morscht mogten zijn, en onderzoekt men
nu; — met opzicht tot derzelver KLEUR,
of zij bruin, blaauw, rood of witachtig

zijn, — met opzicht tot derzelver SAMEN-
 STELLING en VEERKRAGT, of deeze is,
 gelijk een zoo vast ingewand behoort te
 zijn, dan of zij daarvan verschilt, — met
 opzicht tot haare GEZONDE OF ONGEZON-
 DE GESTELTENIS, of men niet ergens aan
 of in dezelve knobbels, etterzakken,
 ophooping van slijm, overtollige hoe-
 veelheid van bloed, verzaamelingen van
 water, of iets dergelijks ontdekt, — ter-
 wijl men teffens onderzoek doet, of zij
 nog FRIS ZIJN, DAN OF ZIJ REEDS EENE
 GESCHIKTHEID HEBBEN, OM TOT BE-
 DERF OVERTEGAAN; iets evenwel, het
 welk men, daar de longen onder die dee-
 len des lichaams behooren, die het laatst
 bederven, niet enkel uit de gesteltenis
 der overige lichaamsdeelen mag beoordee-
 len, maar veel meer uit den stank, dien zij
 van zich geven, uit de blaauwe wankleur,
 die zij hebben, uit de wecke zelfstandig-
 heid, waarin men dezelve aantreft, en uit
 de onderscheidene luchtblaasjes, die men
 bij het doen van insnijdingen in derzelver
 kwabben, in het celwijze weefzel der lon-
 gen waarneemt, moet opgemaakt worden.

e. Het

e. Het is nu nodig, DE LONGEN VEREENIGD MET HET HART TE WEEGEN en derzelver gewigt opteteken en, zoo ook naderhand, wanneer het hart te gelijk met de groote bloedvaten en de luchtpijp van de longen gescheiden is, elk deezer deelen op zichzelven te weegen, derzelver gewigt van dat der longen aftetrekken, en langs dien weg, daar men het gewigt van het gansche lichaam reeds te vooren heeft opgenomen, de LONGENPROEF naar de wijze van *Ploucquet* in het werk te stellen. (*)

f. Nu

(*) Deeze LONGENPROEF van *Ploucquet*, welke gegrond is op het indringen des bloeds in de bloedvaten der longen, door het ademen veroorzaakt, en de daardoor gemaakte verandering in de evenredigheid van derzelver gewigt tot het gansche lichaam, verdient, in weerwil der gegronde tegenwerpingen, die men tegen dezelve gemaakt heeft, zeer zeker onze opmerking, daar zij toch op de ontwijfelbaar zekere wetten der Natuur gegrond is, en daarbij welligt in 't vervolg, de nodige opheldering kan geven, ter zekerer beslissinge dier zoo gewigtige vraag, of een dood gevonden kind, bij deszelfs geboorte, daadlijke blijken van leven heeft gegeven. — Daar

f. Nu LEGT MEN DE LONGEN, ZOO ALS
 ZIJ MET HET HART VERBONDEN ZIJN, IN
 EEN DIEP, MET ZUIVER KOUD WATER
 GE-

zij ligtelijk is in het werk te stellen, mag men de-
 zelve geenzins verzuimen, ten einde alzoo een aan-
 tal van onderscheidene proeven te bekomen, door
 middel van welken men, omtrent dit zoo gewichtig
 stuk, meer zekerheid, dan men tegenwoordig heeft,
 kan krijgen. — Bij het nemen deezer proef moet
 men ook wel degelijk op het geslacht van 't kind,
 op de langte van deszelfs lichaam, op deszelfs zwaar-
 te, op het gewigt van de longen en het hart, en de
 onderscheidene gesteltenis der longen letten. — De
 beste schrijvers over deeze longenproef zijn; *Ploucquet*
ABHANDL. ÜBER DIE GEWALTS. TODESARTEN. Aufl. 2.
Abschn. 2. Kap. 1. §. 109. ff.

Desfelben NOVA PULMONUM DOCIMASIA. Tub. 1782.

Desfelben COMMENTARIUS MEDICUS IN PROCESSUS,
 CRIMINALIS SUPER HOMICIDIO, INFANTICIDIO ETC.
 Argent. 1787. §. 12. ff.

Christ. Friedr. Jäger (der Vater) DISS. QUA CASUS
 ET ADNOTATIONES AD VITAM FOETUS NEOGENI DEJUDI-
 CANDUM PROPONUNTUR. Tub. 1780.

Moericke spec. inaug. med. sist. OBSERVATIONES
 QUASDAM MEDICO PRACTICO-FORENSES CUM SUBJUNCTIS
 EPICRISIBUS Stuttg. 1791.

GEVULD VAT, langzaam en voorzichtig in het midden van het water. Dit vat moet eene maatige diepte hebben, zoo dat het water daarin wat hooger, dan een voet staan kan, dewijl, in een ondieper vat, de menigte van water, in evenredigheid van de longen en het hart, te gering zou zijn, om dezelve te dragen, in geval de longen drijven. — Het water moet zuiver zijn, zonder de minste vermenging van zout of andere onreinheid, dewijl door beiden de eigenaartige (specifische) zwaarte van het water vermeerderd word, waardoor derzelve evenredigheid met de zwaarte der longen word weggenomen. — Het water moet ook koud

Jäger (der sohn) in der MED. CHIRURG. ZEITUNG VON 1796. B. 3. Nr. 56. u. 57. f. 49. ff.

Haartman in den KONGL. VETENSKAPS ACADEMIENS NYA HÄNDLINGAR. T. XX. för år 1799. Stockh. 1799. Quart. 1. Nr. 2.

Ploucquet's NEUE VORSCHLÄGE ZUR BERICHTIGUNG DER LUNGEN ODER ATHMEUS PROBEN in *Loder's* JOURN. f. d. CHIR., GEBURTSHÜLFE, U. GERICHTL. ARZNEIK. B. 3. St. 2. S. 376.

koud zijn, dewijl werm water de longen uitzet, en dus het zinken derzelven bezwaarlijker maakt, inzonderheid, wanneer zij reeds in eenen, zelfs den geringsten, staat van bederf zijn overgegaan. Evenwel mag het water, gelijk *Brinkman* (*) aanmerkt, ook niet al te koud zijn, dewijl somtijds de longen daardoor inkrimpen, en dus de lucht, die zij in zich bevatten, uitdrijven kunnen. — Men let nu op, of de longen met het daaraan verbonden hart OP DEN BODEM NEDERZINKEN, dan of zij OP HET WATER DRIJVEN; of zij langzaam of plotselijk zinken; of eenig deel van dezelve, en wel bepaaldlijk welk deel, zich op het water als schijnt optehouden, dan of zij gelijkelijk gansch en al nederzinken, of zij ergens in 't midden van het water blijven hangen, dan of zij den bodem van het vat volkomen bereiken.

g. Nu scheid men het hart met het hartenzakje van de longen af, en herhaalt men dezelfde proef MET DE LONGEN ALLEEN, waar

(*) A. a. O. S. 39.

waarbij men bijzonderlijk acht geeft, of bij deeze of geene verandering van de ligging der longen in het water, of van sommige deelen derzelven, die men het eerst daarin brengt, de longen ligter of bezwaarlijker nederzinken, en of welligt eenig gedeelte van dezelve bestendig boven blijft, en van de andere deelen als afgetrokken word, en welk gedeelte dit is.

h. Men scheid nu beide longen van elkanderen, en herhaald, even zorgvuldig, de voorschreeven proef MET IEDER LONG ALLEEN, waarbij men naauwkeurig op-let, of omtrent beiden hetzelfde gebeurt, dan of hierin eenig verschil plaats heeft, en waarin dat bestaat, en of, terwijl de eene long drijft, en de andere zinkt, de eerste, gelijk men meermaalen heeft opgemerkt, de regte, de laatste de linksche kwab is. (*)

i. Vervolgens SNIJD men ieder long in onderscheidene stukjes, zonder dezelve onder

(*) Vergelijk hiermede de bij *Olberg* (l. c. §. 8. i.) aangehaalde Schrijveren, en *Metzger* a. a. O. §. 313 en §. 342. aanm. a.

der elkander te vermengen, en geeft men daarbij zorgvuldig acht op de volgende omftandigheden,

a. Of zich bij het doorsnijden een *SISEND*, *KNERSEND* GELUID laat hooren, gelijk door het uitdringen der lucht uit de cellen van zulke longen, die reeds geademd hebben, veroorzaakt word. Men mag echter aan dit *fisfend* geluid niet te veel waarde hegten. Want zoo zeker het is, dat dit geluid nimmer gehoord word bij het doorsnijden der longen van doodgebooren kinderen, waarin noch geene lucht is ingedrongen, zoo onwaarschijnlijk is toch het vermoeden van *Metzger* (*) dat men dit geluid even min hoore bij het doorsnijden van zulke longen, die door kunst opgeblaazen zijn; daar toch de natuur der ingeblaazen lucht van die der ingedemde niet zoo wezenlijk verschilt, dat dit onderscheid bij het uitdringen der lucht uit de doorgesneden cel-

(*) A. a. O. §. 324.

tellen duidelijk zou kunnen opgemerkt worden.

- β. Of de VATEN der longen veel of weinig, of in het geheel geen, BLOED IN ZICH BEVATTEN; — op welk teken intusschen weinig staat te maaken is, ingeval het kind niet aan zwaar verlies van bloed gestorven is.
- γ. Of er LUCHTBLAASJES UIT HET WATER opborrelen, als men enkele stukken der doorgesnede longen onder het water uitdrukt.
- δ. Of men welligt EENIG GEBREK in de zelfstandigheid der longen, bij het doorsnijden derzelven, ontdekt.
- ε. Of de enkele stukken der longen op het water drijven, of daarin op den bodem zinken; of met allen hetzelfde gebeurt als met de longen zelven, dan of eenige drijven, anderen daarentegen zinken en welke die zijn.
- k. Behalven de longen legt men ook ANDERE INGEWANDEN, b. v. de lever, de milt en het hart, geheel en stukswijze, in het water, en let men op, of deeze drijven of niet.

l. Men

1. Men moet naauwkeurig onderzoeken en opletten, of de groote, vooral de aderlijke, VATEN in de BORST en in de HOL-
LIGHEDEN VAN HET HART veel of weinig of geen BLOED in zich bevatten, en wel met naauwkeurige opmerking van ieder deel van het hart en der vaten.
- m. Eindelijk onderzoekt men het HART nog naauwkeuriger, ten einde te ontdekken, of er niet aan hetzelfde iets tegennatuurlijks te vinden is, en of zoo wel het Eijvormig Gat (*Foramen Ovale*) als de Slagaderlijke Buis (*Canalis Arteriosus*) nog open zijn.

